Grundlagsutskottets betänkande N:o 2 med anledning av Regeringens proposition angående Regeringsform för Finland.

Till senare lantdagen år 1917 överlämnade regeringen den 4 december sagda år en proposition angående Regeringsform för Finland, vilken var byggd på principen, att Finland skulle vara en oberoende republik. Enhälligt godkännande denna princip remitterade Lantdagen regeringens proposition till beredning av Grundlagsutskottet, vars arbete dock avbröts av det i januari följande år utbrutna upproret. Sedan upproret blivit kuvat, överlämnade regeringen, med återtagande av sin förenämnda proposition, den 11 juni 1918 till lantdagen en ny proposition angående regeringsform, enligt vilken Finland skulle vara ett suveränt, konstitutionellt och ärftligt konungadöme. Det med anledning av denna proposition antagna lagförslaget godkände 1917 års senare Lantdag den 7 augusti 1918 att lämnas vilande till första efter nya val sammanträdande lantdag, varefter regeringen ännu till urtima lantdagen samma år överlämnade en ny, i vissa delar ändrad proposition. Även det med anledning av denna proposition antagna förslaget godkände lantdagen att vila över valen. Lantdagen och regeringen skredo ännu därefter, i strid med Lantdagens i förenämnda beslut av den 6 december 1917 uttalade grundsats, till att genomföra det ärftliga konungadömet, genom att på grund av 38 § i 1772 års regeringsform, vilken paragraf avser val av konung för Sverige, verkställa val av konung. I följd av förändrade politiska förhållanden gick detta företag om intet.

Resultatet av de den 1 och 3 mars detta år förrättade valen utvisade, att pluraliteten bland väljarne avgjort tagit position för en republikansk regeringsform. När sedermera nu sammanträdande Lantdag medelst beslut av den 25 sistlidne april förkastat de båda förenämnda, vilande förslagen till regeringsform, har regeringen, vars sammansättning även under tiden undergått förändring, den 13 innevarande maj till Lantdagen överlämnat proposition till en på republikansk grund byggd regeringsform. Denna regeringens proposition n:o 17 har Lantdagen jämte protokollsutdrag av den 14 innevarande maj i avseende å beredning remitterat till Grundlagsutskottet.

Utskottet har omfattat den i regeringens proposition uttalade uppfattningen, att Finlands nya regeringsform bör byggas på den republikanska statsidén. En republikansk regeringsform lämpar sig bäst för det till sitt åskådningssätt demokratiska finska folkets förhållanden och karaktär och åtnjuter det stora flertalets av folket säkra understöd. En på denna grund byggd statsform förmår således bäst kring sig samla folkets breda lager samt sålunda garantera statsmakten nödig fasthet och en sund utveckling av de sociala förhållandena i landet.

Vidkommande de olika stadgandena i propositionen har Utskottet kunnat föreslå godkännande av de flesta av dem såsom sådana. I följande delar har Utskottet ansett orsak föreligga att förtydliga och ändra det i regeringens proposition ingående förslaget.

2 § och (13 §) Enär enligt Utskottets mening i regeringsformen i allmänhet icke borde intagas stadganden, vilka redan ingå eller böra ingå i lantdagsordningen, har Utskottet i slutet av 2 § 1 mom. föreslagit en hänvisning till riksdagsordningen och helt och hållet uteslutit 13 §.

3 § Emedan ordalydelsen „Republiken Finland är odelbar" icke är noggrann, har Utskottet i dess ställe använt orden „Republiken Finlands område — — —".

5 § I betraktande av att till medborgarnas allmänna rättigheter framför allt hör allas jämlikhet inför lagen, har Ut-

skottet ansett sakenligt, att även i regeringsformen för Finland intages ett med denna princip överensstämmande stadgande.

Utskottet föreslår, att ordet „välfärd" på grund av dess obestämdhet måtte uteslutas. Likaså har Utskottet uteslutit 1 momentets andra mening om medborgares förvärvade rättigheter, emedan dessa rättigheters begrepp är obestämt och stridigt. 6 § (5 §)

Utskottet har funnit nödigt föreslå, att denna paragraf skulle förfullständigas med ett stadgande om finsk medborgares rätt att begiva sig ur landet. 7 § (6 §)

Av principen om allmän trosfrihet följer, att medborgares rättigheter och skyldigheter icke få vara beroende därav, vilket trossamfund han tillhör eller huruvida han alls tillhör något sådant samfund. Fördenskull har Utskottet föreslagit, att i regeringsformen skulle intagas ett denna princip motsvarande stadgande. Här bör emellertid hänvisas till inskränkningarna angående offentliga tjänster, om vilka stadgas i lagen av den 11 november 1889, som är av grundlagsnatur, och finner Utskottet icke skäl att i detta sammanhang skrida till ändring av stadgandena i densamma. Däremot borde upphävande och stadgande av sådana inskränkningar enligt Utskottets åsikt överföras till den vanliga lagstiftningens område. 9 §

Emedan hemfridens okränkbarhet bör anses höra till medborgarnas i varje rättsstat allmänna rättigheter, har Utskottet funnit nödigt att intaga uttryckligt stadgande därom i föreliggande förslag till regeringsform, men har dock samtidigt uttryckligen nämnt det viktigaste inskränkande undantaget i denna allmänna medborgarrättighet, nämligen husundersökning. 11 §

I anseende till att förlänande och användande av adelskap, titlar och ordenstecken illa överensstämma med vårt folks demokratiska åskådningssätt och endast äro ägnade att främja och underhålla fåfänga, har Utskottet beslutit föreslå, att i regeringsformen måtte intagas ett stadgande, varigenom deras förlänande och användande i republiken Finland förbjudes. 15 §

17 § (14 §) Enligt Utskottets mening borde åt republikens presidents egen prövning överlämnas, huruvida han finner nödigt att angående propositionsförslag, som han ärnar överlämna till riksdagen, infordra utlåtande av högsta domstolen eller högsta förvaltningsdomstolen eller av dem vardera. Utskottet har i paragrafens 2 mom. föreslagit en härmed överensstämmande ändring.

Ur paragrafens 3 mom. har Utskottet, efter att hava infört förenämnda tillägg till 2 § 1 mom., uteslutit orden „och om behandlingen av lagstiftningsfrågor i riksdagen".

18 15 §) I överensstämmelse med den i föregående paragrafs 2 moment föreslagna ändringen har Utskottet jämväl i denna paragrafs 1 moment föreslagit en motsvarande ändring. Vidkommande den tid, inom vilken presidenten äger träffa sitt avgörande med avseende å en till hans stadfästelse överlämnad lag, har Utskottet ansett tre månader vara tillfyllest.

(17 §) Denna i regeringens proposition ingående paragraf, som innehåller hänvisning till ordningen för stiftande av kyrkolag, har Utskottet uteslutit, emedan en sådan hänvisning redan ingår i lantdagsordningen.

22 § (20 §) Anseende det sakenligt, att republikens president är infödd finsk medborgare, har Utskottet föreslagit, att en bestämmelse i detta syfte måtte intagas i stadgandet om val av president. Vidkommande sedermera sättet för valet, har Utskottet ansett önskvärt, att därom i själva regeringsformen intages en sådan detaljerad bestämmelse, som ingår i det av Utskottet föreslagna 2 momentet. För tydlighetens skull har Utskottet föreslagit ett stadgande i paragrafen därom, att om den till president valde är medlem av folkrepresentationen, hans riksdagsmannavärv därmed eo ipso upphör.

23 § (21 §) Vidkomande den dag, då presidenten skall tillträda sitt ämbete, är det enligt Utskottets mening mest ändamålsenligt, att såsom sådan stadgas den 1 i månaden efter valet, emedan valet av president i det fall, som förutsättes i förslagets 24 §, kan komma att förrättas även å annan än den i 22 § nämnda dagen. Och emedan Utskottet anser önskvärt,

att den högtidliga försäkran, som presidenten vid tillträdet av sitt ämbete skall avgiva, i varje fall avgives inför riksdagen, har Utskottet föreslagit, att till 1 mom. skulle tilläggas orden „inför riksdagen" och 3 mom. helt och hållet skulle uteslutas.

Till stadgandena om presidentens uppgifter borde tilläggas, att å honom ankommer att utfärda förordnande om anställande av representantval. 26 § (24 §)

Utskottet finner icke önskvärt, att presidenten vore berättigad att förhindra eller avbryta åtals utförande, och har förty föreslagit, att stadgandet om hans berättigande därtill måtte uteslutas. Emedan det, som är gällande angående styrelsemedlem, uttryckligen berör jämväl justitiekanslern, har Utskottet föreslagit ett därav föranlett tillägg till paragrafen, varjämte ordet „styrelsemedlem" för tydlighetens skull föreslagits att utbytas mot orden „medlem av statsrådet". 28 § (26 §)

Emedan ministern för utrikesärendena är ansvarig för vården av utrikesärendena, borde enligt Utskottets mening alla meddelanden till utländska makter samt till Finlands sändebud i utlandet ske genom ministern för utrikesärendena. Ett stadgande härom föreslås såsom tillägg i denna paragraf. 32 § (30 §)

Enär det enligt Utskottets mening icke är på sin plats att några särskilda ärenden överföras till presidenten för att handläggas „i kabinettet", har Utskottet beslutit föreslå, att presidenten skall fatta sina beslut i statsrådet. Ordningen för behandling av militära kommandomål skulle dock lämnas beroende på särskild lagstiftning. 33 § (31 §)

Utskottet har icke ansett det ändamålsenligt att utöver de i paragrafens första mening omnämnda allmänna egenskaper, vilka statsrådets medlemmar böra hava, regeringsformen även skulle innehålla stadganden angående vissa ministrars fackutbildning; Utskottet har förty föreslagit, att andra meningen i ifrågavarande paragraf skulle uteslutas. 35 § (34 §)

Emedan på grund av den ändring, som införts i propositionens 31 §, föredragning hos presidenten icke komme att 42 § (41 §)

äga rum, har ur paragrafen uteslutits orden „hos presidenten". Med orden „deltagit i ärendes handläggning i statsrådet" avses emellertid även de fall, då presidenten fattar sitt beslut i statsråd.

På det att riksdagen måtte kunna övervaka lagenligheten av regeringsmedlemmarnas ämbetsverksamhet har Utskottet föreslagit ett stadgande, att vid början av varje lagtima riksdag statsrådets och dess skilda ministeriers protokoll skola föreläggas riksdagens grundlagsutskott.

46 § (45 §) Emedan det bör anses med presidentens ställning oförenligt, att han under tiden för sitt mandat ställes under åtal för ett måhända nog så grovt brott, har Utskottet ansett det ändamålsenligt att föreslå ett stadgande därom, att riksdagen, efter därom erhållet meddelande, kunde med stor kvalificerad pluralitet döma presidenten ämbetet förlustig och att han först därefter kunde ställas under åtal för brottet.

48 § Utskottet finner det nödigt att föreslå en särskild av riksdagen tillsatt justitieombudsman, som ägde övervaka lagskipningen samt regeringens och ämbetsverkens verksamhet. I detta avseende har Utskottet omfattat den ståndpunkt, som senare lantdagen år 1917 och urtima lantdagen år 1918 intagit.

49 § (47 §) Utskottet har i likhet med regeringen ansett det vara till fördel för förvaltningen, att förvaltningsområdena såvitt möjligt bliva enspråkiga eller, då detta icke kan förverkligas, att åtminstone minoriteterna med annat språk inom desamma bliva möjligast små. Enär dock enligt Utskottets mening i grundlag icke borde talas om något så svävande och obestämt, delvis i verkligheten obefintligt som „gränserna mellan den finska och svenska befolkningens bosättningsområden", har Utskottet föreslagit en formell ändring av ordalydelsen i 3 mom.

54 § (52 och 53 §§) Utskottet har ansett, att i grundlag icke borde intagas detaljerade stadganden angående allmänna överrätter, utan funnit det vara tillräckligt att i regeringsformen endast hänvisas till lagstiftningen om dem ävensom om allmänna underrätter.

Med avseende å sammansättningen av den riksrätt, som äger behandla åtal mot de i början av paragrafen nämnda högre ämbetsmännen, har Utskottet hyst den mening, att i stället för de i regeringens proposition ingående detaljerade stadgandena angående denna sak i regeringsformen endast borde hänvisas till att om ifrågavarande domstol särskilda grundlagsstadganden äro gällande. 8 § (57 §)

Emedan Utskottet intagit den ståndpunkten, att i regeringsformen i allmänhet icke borde införas stadganden, vilkas rätta plats är i riksdagsordningen, har Utskottet ändrat dessa paragrafer i överensstämmelse därmed. 60 och 63 §§ (59 och 62 §§)

Utskottet har ansett skäl föreligga att komplettera paragrafen sålunda, att däri tydligt bör uttalas, att regeringen kan inrätta nya tjänster och ämbetsverk endast inom gränserna för statsförslaget. 64 § (63 §)

Med avseende å de stadganden angående försvarsväsendet, vilka skola intagas i regeringsformen, har Utskottet ansett önskvärt, att samtidigt som den allmänna princip uttalas, att varje finsk man är skyldig deltaga i fäderneslandets försvar, jämväl uttryckligen stadgas, att envar under fredstid i allmänhet finge fullgöra förenämnda skyldighet på sin hemtrakt. 74 § (73 §)

Enär enligt Utskottets mening frågan därom, huruvida Helsingfors universitet i framtiden skall hava kansler och vilka hans uppgifter skola vara, hör till de stadganden, vilka jämlikt paragrafens 2 mom. skola i lag utfärdas, har Utskottet ur paragrafen uteslutit stadgandet angående kansler. Denna ändring har föranlett ändringar jämväl i några andra paragrafer. 76 § (75 §)

Emedan det enligt Utskottets mening är på sin plats, att i regeringsformen omnämnes även statens skyldighet att främja studiet av och den högre undervisningen i de s. k. tillämpade vetenskaperna ävensom utövandet av och den högre undervisningen i skön konst, har Utskottet föreslagit, att ett stadgande i detta syfte skulle intagas i regeringsformen i den lydelse, vari det ingår i de i början av betänkandet nämnda, förkastade förslagen till regeringsform. 77 §

Detta tillägg har föranlett ändring i propositionens 76 och 78 §§.

78 § (76 §) Enär det förefaller ändamålsenligt, att undervisningen i statens läroanstalter vore avgiftsfri, har Utskottet föreslagit, att i paragrafen skulle intagas ett stadgande i detta syfte.

82 § (80 §) Utgående från den uppfattning, att det icke finnes anledning att i regeringsformen understryka den evangelisk-lutherska kyrkans särställning i vårt land, har Utskottet förslagit, att paragrafen måtte ändras i överensstämmelse härmed.

85 § (83 §) Emedan ur synpunkten av statens fördel vid besättande av tjänster större uppmärksamhet än härintills borde ägnas vederbörandes arbetsförmåga och icke blott tjänsteår, föreslår Utskottet ett stadgande därom, att allmän befordringsgrund utom skicklighet och beprövad medborgerlig dygd bör vara arbetsförmåga samt att förtjänst och erfarenhet icke borde upptagas bland allmänna befordringsgrunder.

86 och 87 §§ (84 och 85 §§) Utskottet har icke ansett orsak föreligga att överföra utnämningen av föredragande vid högsta domstolen och högsta förvaltningsdomstolen till ifrågavarande domstolar, utan har varit av den mening, att dessa tjänstemän borde utnämnas av presidenten. I anseende till vikten av Finlands sändebuds och konsulers befattningar borde deras utnämning ske på framställning av statsrådet.

90 § (88 §) Utskottet har funnit det obehövligt att i grundlag intaga ett stadgande av innehåll, att domare icke utan deras begivande få överföras till annan tjänst, och har förty föreslagit, att motsvarande del av paragrafens 1 mom. skulle uteslutas. Och emedan erfarenheten ådagalagt, att oavsättliga tjänstemän ännu länge efter det de helt och hållet förlorat sin arbetsförmåga, till skada för det allmännas fördel, kvarstå i sina tjänster, har Utskottet till ifrågavarande paragrafs 3 mom. föreslagit ett sådant tillägg, att hinder icke skulle läggas i vägen för avlägsnande av detta missförhållande. Stadgandet i det sålunda ändrade momentet borde enligt Utskottets mening tillämpas jämväl på dem, vilka blivit

utnämnda till sina tjänster före utfärdandet av denna regeringsform och borde förty ur regeringens förslag meningen „dock må — regeringsform" uteslutas.

Emedan det enligt Utskottets mening icke kan anses lämpligt, att envar tjänstemans skyldighet vore att i sin tjänsteverksamhet pröva, huruvida något stadgande, vare sig i lag eller förordning, tillkommit i grundlagsenlig ordning eller icke, har Utskottet föreslagit, att paragrafens 2 mom. måtte uteslutas. **91 § (89 §)**

Till slutstadgandena har Utskottet funnit nödigt tillägga en bestämmelse om tidpunkten, då val av president första gången skall förrättas. **93 § (91 §)**

I särskilda av propositionens paragrafer har Utskottet föreslagit införandet av formella ändringar.

Med stöd av vad ovan anförts, och emedan det är nödvändigt, att ny regeringsform snarast möjligt fås till stånd, får Utskottet vördsamt föreslå,

att Lantdagen i den ordning, som i Lantdagsordningens 60 § 2 mom. är stadgad, måtte besluta godkänna följande regeringsform för Finland:

Regeringsform för Finland.

Emedan det, sedan Finland blivit en oavhängig, suverän stat, funnits vara av nöden att utveckla och befästa dess konstitution genom nya grundlagsstadganden, vilka, jämte det de tillförsäkra regeringsmakten nödig fasthet, utvidga folkrepresentationens befogenheter samt trygga medborgarnes rätt och lagbundna frihet, fastställes härigenom, i enlighet med Lantdagens beslut, tillkommet i den ordning 60 § i Lantdagsordningen av den 20 juli 1906 föreskriver, efterföljande Regeringsform för Finland.

I. Allmänna stadganden.

1 §.

Finland är en suverän republik, vars konstitution är fastställd genom denna regeringsform och övriga grundlagar.

2 §.

Statsmakten i Finland tillkommer folket, som företrädes av dess till riksdag församlade representation. *Angående riksdagens organisation och åligganden stadgas i riksdagsordningen.*

Den lagstiftande makten utövas av riksdagen i förening med republikens president.

Den högsta verkställande makten är uppdragen åt *republikens* president. Jämte honom skall för statens allmänna styrelse finnas ett statsråd, bestående av en statsminister och nödigt antal ministrar.

Domaremakten utövas av oberoende domstolar, i högsta instans av högsta domstolen och högsta förvaltningsdomstolen.

3 §.

Republiken Finlands *område* är odelbart. Dess gränser kunna icke ändras annorlunda än med riksdagens samtycke.

4 §.

Medborgarrätt i Finland tillkommer envar, som är född av finska föräldrar, så ock kvinna från *främmande* land, vilken ingått giftermål med finsk man.

Medborgare i *främmande* land kan antagas till finsk medborgare under de villkor och i den ordning, som i lag särskilt stadgas.

II. Finska medborgares allmänna rättigheter och rättsskydd.

5 §.

Finska medborgare äro likställda inför lagen.

6 (5) §.

Varje finsk medborgare vare tryggad enligt lag till liv, ära, personlig frihet *(utesl.)* och gods. *(Utesl.)*

Angående expropriation av egendom för allmänt behov mot full ersättning stadgas genom lag.

7 (6) §.

Finsk medborgare äger rätt att vistas i eget land, att här fritt välja boningsort och att färdas från en ort till en annan, så vitt icke i lag annorlunda är stadgat.

Beträffande finsk medborgares rätt att begiva sig ur landet gälle vad därom är särskilt stadgat.

8 §.

Finsk medborgares rättigheter och skyldigheter äro oberoende av, vilket trossamfund han tillhör eller huruvida han tillhör något trossamfund. Beträffande offentliga tjänster äro likväl gällande de om dem i lag stadgade inskränkningar, intill dess i lag annorlunda stadgas.

9 (7) §.

Finsk medborgare äger rättighet till offentlig och enskild religionsövning, så vitt lag eller god sed därigenom ej kränkes, ävensom, enligt vad därom är särskilt stadgat, frihet att utträda *ur* det trossamfund han tillhör samt *frihet* att ansluta sig till annat trossamfund.

10 (8) §.

Finsk medborgare äger ordets frihet samt rättighet att genom tryck utgiva skrift eller bildlig framställning utan att hinder härför må i förväg läggas, så ock rätt att utan föregående tillstånd sammankomma för överläggning i allmän angelägenhet eller i annat lovligt syfte samt att bilda föreningar för fullföljande av ändamål, som ej strida mot lag eller god sed.

Stadganden angående dessa rättigheters utövning utfärdas genom lag.

11 §.

Finsk medborgares hemfrid är okränkbar.

Om förutsättningarna för och verkställandet av husrannsakan stadgas genom lag.

12 (9) §.

Brevhemligheten är okränkbar, såvitt ej i lag undantag stadgats.

13 (10) §.

Ej må finsk medborgare dömas av annan domstol än den, under vilken han enligt lag hör.

14 (11) §.

Finska och svenska äro republikens nationalspråk.

Finsk medborgare vare berättigad att hos domstol eller förvaltande myndighet i sin sak använda sitt finska eller svenska modersmål, enligt vad därom i lag stadgas.

Stadganden angående domstols- och ämbetsspråket utfärdas genom lag; och bör sakägare däri, såvitt det ej medför stora svårigheter, tillförsäkras rätt att utfå expedition på sitt finska eller svenska modersmål.

Den finsk- och den svenskspråkiga befolkningens kulturella och ekonomiska behov skola av staten enligt lika grunder tillgodoses.

15 §.

I republiken må ej förlänas, ej heller bäras adelskap, titlar och ordenstecken.

16 (12) §.

Vad angående finska medborgares allmänna rättigheter är sagt, utgör icke hinder för fastställande genom lag av sådana inskränkningar, som under krigstid eller uppror samt med avseende å personer i krigstjänst även annars äro nödvändiga.

III. Lagstiftningen.

13 § *(utesl.).*

17 (14) §.

Rätt att väcka förslag om stiftande av ny lag samt om ändring, förklaring eller upphävande av bestående lag tillkommer såväl presidenten som riksdagen.

Presidenten utövar sin rätt till initiativ genom avlåtande av proposition med lagförslag till riksdagen. Förslag till propositioner uppgöras av statsrådet. Över sådant förslag *kan* utlåtande inhämtas, *med avseende å ärendets beskaffenhet,* av högsta domstolen *eller* av högsta förvaltningsdomstolen *eller av vardera.*

Om *utövandet av* riksdagens rätt till initiativ *(utesl.)* stadgas i riksdagsordningen.

18 (15) §.

Sedan lag av riksdagen antagits, befordras den i avseende å stadfästelse till presidenten, som *(utesl.)* över densamma *kan* infordra utlåtande, *med avseende å ärendets beskaffenhet,* av högsta domstolen eller högsta förvaltningsdomstolen *eller av vardera.*

Lagen skall stadfästas i den lydelse, vari den av riksdagen antagits. Varder lagen ej av presidenten stadfäst, blir den gällande *även* utan stadfästelse, därest riksdagen efter nya val ånyo godkänt densamma oförändrad, med flertalet av de avgivna rösterna. I övriga fall skall lagen anses hava förfallit.

Har presidenten icke inom *tre* månader efter det en lag blivit i avseende å stadfästelse till honom överlämnad stadfäst lagen, skall det anses såsom hade stadfästelse vägrats.

19 (16) §.

I inledningen till varje lag skall angivas, att lagen tillkommit i enlighet med riksdagens beslut samt, där lagen stiftats i den ordning, som för stiftande av grundlag är gällande, jämväl att så förfarits.

Lag bör, vare sig den stadfästes eller blir gällande utan stadfästelse, underskrivas av presidenten och kontrasigneras av vederbörande minister, varefter den av statsrådet i Finlands lagsamling kungöres.

17 § *(utesl.)*

20 (18) §.

Angående presidentens rätt att utfärda förordningar stadgas i 27 §.

21 (19) §.

Lagar och förordningar, såsom ock regeringens propositioner till riksdagen samt riksdagens svar, framställningar och övriga skrivelser till regeringen avfattas på finska och svenska språken.

IV. Styrelse och förvaltning.

22 (20) §.

Republikens president utses av riksdagen ***bland infödde finske medborgare*** städse för en tid av sex år *(utesl.)*.

Valet förrättas den 15 februari samma år, då presidentens *mandat vidtager. Erhåller någon vid valet, som verkställes med slutna sedlar, mera än hälften av de avgivna rösterna, skall han förklaras vald. I annat fall verkställes omedelbart nytt val och, därest icke någon härvid erhåller absolut röstövervikt, ytterligare val mellan de två kandidater, som i det andra valet erhållit största antalet röster. Falla rösterna lika, avgör lotten.*

Utses medlem av riksdagen till president, upphör hans riksdagsmannamandat utan vidare.

Inträffar i 2 mom. eller annorstädes i denna regeringsform stadgad dag å helgdag, gälle nästföljande vardag såsom utsatt dag.

23 (21) §.

Presidenten tillträder sitt ämbete den *1 i den på valet följande månad* och avgiver därvid *inför riksdagen* följande högtidliga försäkran:

„Jag N. N., *(utesl.)* president för republiken Finland, försäkrar härmed, att jag skall i utövningen av presidentuppdraget redligt och troget iakttaga och upprätthålla republikens konstitution och lagar samt efter all min förmåga befrämja det finska folkets välfärd".

(Utesl.).

24 (22) §.

Vid *(utesl.)* förfall för presidenten utövas hans *åliggan*den av statsministern; *(utesl.)* är förfallet bestående, skall val av ny president så snart som möjligt anställas.

25 (23) §.

För sitt ämbetsuppdrag uppbär presidenten en årlig gottgörelse, vars belopp fastställes genom lag och icke kan under tiden för hans uppdrag ökas eller minskas.

26 (24) §.

Å presidenten ankommer att *(utesl.)* utfärda kallelse till urtima riksdag, *att förordna om anställande av riksdags-*

mannaval, att öppna och avsluta riksdag samt att förordna om nya val och upplösa riksdagen.

27 (25) §.

Presidenten tillkommer rätt att, så vitt icke i denna regeringsform annorlunda stadgas eller sådan rätt åt statsrådet uppdragits, utfärda förordningar i ämnen, som förut äro ordnade genom administrativa stadganden, så ock förordningar med närmare bestämmelser om lagarnas verkställande, om förvaltningen av *statens* egendom samt om förvaltande ämbetsverks och allmänna inrättningars organisation och verksamhet. I förordning må *(utesl.)* ej upptagas stadgande, som innebure ändring av lag.

Förordningar utfärdas och kungöras såsom i 19 § 2 mom. om lag är stadgat.

28 (26) §.

Presidenten kan i enskilda fall, efter att hava inhämtat utlåtande av högsta domstolen, genom beviljande av nåd upphäva eller mildra straff *(utesl.).* Angående benådning av *(utesl.)* medlem *av statsrådet eller justitiekanslern* lände likväl till efterrättelse vad därom är särskilt stadgat. Allmän benådning må ej beviljas annorlunda än genom särskild lag.

Presidenten äger ock bevilja eftergift från lagens stadganden i de fall, då sådan dispensrätt är i lag medgiven.

29 (27) §.

Presidenten tillkommer högsta befälet över Finlands krigsmakt, honom obetaget att detsamma under krigstid å annan överlåta.

30 (28) §.

Presidenten äger bevilja medborgare i *främmande* land finsk medborgarrätt samt lösa från finskt medborgarskap.

31 (29) §.

Presidenten utövar inseende över statens förvaltning samt kan för sådant ändamål av chefer eller styrelser för

ämbetsverk och allmänna inrättningar infordra upplysningar ävensom låta anställa inspektioner.

32 (30) §.

Om Finlands förhållande till utländska makter bestämmer presidenten, dock sålunda, att fördrag med utländska makter böra godkännas *(utesl.)* av riksdagen, för så vitt de innehålla stadganden, som *höra till området för lagstiftningen eller* enligt konstitutionen *annars* erfordra *riksdagens* godkännande. Angående krig och fred besluter presidenten med riksdagens bifall.

Alla meddelanden till utländska makter eller Finlands sändebud i utlandet skola ske genom den minister, till vars ämbetsområde utrikesärendena höra.

(Utesl.).

33 (31 o. 32) §.

Beslut fattas av presidenten i statsrådet på föredragning av den minister, till vars ämbetsområde ärendet hör.

(Utesl.).

Presidentens beslut skola, för att bliva gällande, underskrivas av presidenten och kontrasigneras av den minister, som föredragit ärendet. Vad här är sagt, äger likväl icke tillämpning å de i *31* och *46* §§ omförmälda ärenden.

Rör presidentens beslut hela statsrådet, kontrasigneras detsamma av *vederbörande* föredragande i statsrådet.

Om föredragningen av militära kommandomål samt om kontrasignation av presidentens beslut i sådana ärenden stadgas särskilt.

För riktigheten av expedition, genom vilken presidentens beslut utfärdas, ansvarar den, som kontrasignerat beslutet.

34 (33) §.

Finner minister presidentens beslut vara lagstridigt, anmäle sin mening för statsrådet, som därefter förfar såsom i *44* § är sagt. Står beslutet i strid med grundlag, är ministern berättigad och pliktig att vägra kontrasignation.

35 (34) §.

Till medlemmar av statsrådet, vilka böra åtnjuta riksdagens förtroende, kallar presidenten för redbarhet och skicklighet kända infödda finska medborgare. *(Utesl.)*.

36 (35) §.

I statsrådet skall *(utesl.)* finnas en justitiekansler, som bör äga framstående insikt i rättsväsendet. Justitiekanslern biträdes av en *justitiekanslers*adjoint, vilken vid behov företräder honom.

37 (36) §.

Statsrådet omfattar det antal ministerier, som för de *(utesl.)* särskilda förvaltningsgrenarna *(utesl.)* erfordras. Varje ministerium förestås av en minister.

Ministeriernas antal och allmänna verksamhetsområde fastställas genom lag, men närmare stadganden angående ärendenas fördelning mellan ministerierna samt om statsrådets organisation i övrigt utfärdas genom förordning.

38 (37) §.

Statsministern är ordförande i statsrådet och vid förfall för honom den främste närvarande ledamoten. Då presidenten är närvarande, leder han förhandlingarna.

39 (38) §.

De på statsrådet ankommande ärenden behandlas vid allmänt sammanträde, såvitt ej avgörandet av vissa slags ärenden genom förordning uppdragits åt någon minister i egenskap av chef för ett ministerium.

Statsrådet är beslutfört med fem medlemmar.

40 (39) §.

Å statsrådet ankommer att till verkställighet befordra presidentens beslut samt att avgöra ej mindre de ärenden, om vilka statsrådet enligt lag äger besluta, än även de övriga styrelse- och förvaltningsärenden, som icke blivit i denna regeringsform eller annan lag eller förordning presidenten

förbehållna och icke heller uppdragits åt någon minister i egenskap av chef för ministerium eller åt lägre myndighet.

I vad mån ärenden rörande justitieförvaltningen *(utesl.)*, Helsingfors universitet *och krigsväsendet* äro från statsrådets handläggning undantagna, framgår av särskilda stadganden.

41 (40) §.

Finner statsrådet beträffande något ärende tvivelsmål förekomma därom, huruvida statsrådet äger behörighet att däri slutligen besluta, avgöres frågan härom av presidenten.

42 (41) §.

Statsrådets medlemmar äro för sina ämbetsåtgärder ansvariga inför riksdagen.

Envar medlem av statsrådet, vilken deltagit i ärendes handläggning i statsrådet *(utesl.)*, är ansvarig för beslutet, därest han ej till protokollet uttalat en avvikande mening.

Vid början av varje lagtima riksdag skola statsrådets och dess skilda ministeriers protokoll föreläggas riksdagens grundlagsutskott.

43 (42) §.

De ärenden, som i statsrådet handläggas, skola hava undergått beredning i vederbörande ministerium.

Det tillhör varje ministerium att övervaka förvaltningen inom sitt verksamhetsområde samt att vidtaga åtgärder för verkställighet av lagar, förordningar och statsrådets beslut.

44 (43) §.

Skulle så inträffa, att något presidentens beslut, som föreligger till verkställighet av statsrådet, finnes strida mot lag, vare statsrådet skyldigt att, efter det justitiekanslern däröver avgivit utlåtande, hos presidenten göra framställning om beslutets återkallande eller ändring samt, om presidenten likväl vidhåller sitt beslut, anmäla, att det ej kan till verkställighet befordras.

45 (44) §.

Justitiekanslern bör vaka däröver, att myndigheter och tjänstemän följa lag samt fullgöra sina skyldigheter, så att icke någon må i sin lagliga rätt bliva lidande.

Det tillhör justitiekanslern att vid högsta domstolen och högsta förvaltningsdomstolen företräda åtalsmyndigheten samt i övrigt bevaka statsverkets rätt, så ock vid övriga domstolar utföra eller låta utföra åtal, där han finner sådant erforderligt. Som högsta åklagare bör justitiekanslern ock utöva uppsikt över allmänna åklagare, *vilka* äro *(utesl.)* skyldiga att efterkomma hans *förordnanden.*

Justitiekanslern have rätt att övervara statsrådets liksom ock samtliga domstolars och ämbetsverks sessioner samt taga del av statsrådets, dess ministeriers, domstolars ävensom andra myndigheters protokoll.

46 (45) §.

Om statsrådet eller medlem därav i utövningen av sitt ämbete förfar lagstridigt, åligger det justitiekanslern att däremot göra framställning och det lagstridiga tillika uppgiva. Lämnas föreställningen obeaktad, låte justitiekanslern anteckna sin mening i statsrådets protokoll, äge ock rätt att inberätta saken till presidenten. Är lagstridigheten sådan, att mot medlem av statsrådet åtal i följd därav kan väckas inför den i 58 § omförmälda riksrätt och förordnar presidenten till åtal, utföres åtalet av justitiekanslern. Finner presidenten skäl till åtal ej föreligga, vare det justitiekanslern obetaget att om saken anmäla till riksdagen. Förordnar presidenten om väckande av åtal mot justitiekanslern, utföres detta av den person presidenten utsett.

Skulle presidenten förfara lagstridigt i ämbetet, bör justitiekanslern däremot göra föreställning, som ovan är sagt. Finner justitiekanslern eller statsrådet, att presidenten gjort sig skyldig till högförräderi *(utesl.)*, landsförräderi *eller annat grovt brott,* anmäle saken hos riksdagen, *som med tre fjärdedelar av de avgivna rösterna kan döma presidenten till ämbetets förlust, varefter åtal mot honom må vid vederbörlig domstol väckas.*

47 (46) §.

Justitiekanslern bör för varje år såväl till presidenten som till riksdagen avgiva berättelse om sina ämbetsåtgärder och iakttagelser rörande lagarnas efterlevnad.

Det åligger justitiekanslern att till presidenten och statsrådet avgiva äskade upplysningar och utlåtanden.

48 §.

Varje lagtima riksdag skall, i den ordning som för val av riksdagens talman är stadgad, utse en för utmärkt lagkunskap känd man att såsom riksdagens justitieombudsman, efter instruktion, som riksdagen för honom utfärdar, hava tillsyn över lagarnas efterlevnad i domstolars och övriga myndigheters verksamhet. I samma ordning utses jämväl en suppleant att vid laga förfall för justitieombudsmannen fullgöra hans åligganden.

Justitieombudsmannen tillkommer samma rätt som justitiekanslern att övervara statsrådets, domstolars och ämbetsverks sessioner, taga del av statsrådets, dess ministeriers, domstolarnas ävensom övriga myndigheters protokoll, samt under det ansvar, som lag för allmänna åklagare stadgar, väcka eller låta väcka åtal för fel och försummelser i tjänsten.

Justitieombudsmannen åligger att till riksdagen för varje år avlämna redogörelse för handhavandet av sitt uppdrag samt angående lagskipningens tillstånd och av honom anmärkta brister i lagstiftningen.

49 (47) §.

För den allmänna förvaltningen skall Finland förbliva indelat i län, härad och kommuner.

Ändring av länens antal *stadgas* genom lag. Angående övriga ändringar i den administrativa indelningen bestämmer statsrådet, såvitt ej i lag annorlunda stadgas.

Vid nyreglering av förvaltningsområdens gränser *bör iakttagas, att dessa,* där förhållandena det medgiva, *bliva enspråkiga, finsk- eller svenskspråkiga, eller att åtminstone*

minoriteterna med annat språk inom desamma bliva möjligast små.

50 (48) §.

Länsförvaltningen handhaves av landshövding.

Kommunernas förvaltning skall vara grundad på medborgerlig självstyrelse, enligt vad särskilda lagar härom stadga. Genom lag bestämmes ock på vad sätt och i vilken omfattning medborgerlig självstyrelse skall tillämpas å större förvaltningsområden än kommunerna. Vid bestämmandet av gränserna för dylika områden skall iakttagas vad i *49* § 3 mom. är stadgat.

51 (49) §.

Angående ämbetsverk, som för statsförvaltningens olika grenar finnas eller varda inrättade, gälla särskilda stadganden.

V. Domstolarna.

52 (50) §.

Högsta domstolen utövar högsta domsrätten i rättegångsmål samt vakar därjämte över rättvisans handhavande av domare och exekutiva myndigheter.

53 (51) §.

Högsta domstolen består av en president och nödigt antal justitieråd.

De justitieförvaltningsärenden, som enligt särskilda stadganden tillhöra högsta domstolens handläggning, beredas i det ministerium av statsrådet, till vilket ärenden rörande justitieförvaltningen äro hänförda. Chefen för detta ministerium skall deltaga i deras handläggning i högsta domstolen.

Högsta domstolen är domför med fem medlemmar, därest ej för avgörandet av vissa slags ärenden deltagande av ett större eller mindre antal medlemmar är i lag särskilt stadgat.

54 (52 o. 53) §.

Om de allmänna över- och underrätterna stadgas i lag. (Utesl.).

55 (54) §.

Högsta domsrätten i förvaltningsrättsliga besvärsmål utövas, med särskilt stadgade undantag, av högsta förvaltningsdomstolen, vilken jämväl vakar över lägre myndigheters lagskipning på förvaltningsrättens område.

56 (55) §.

Högsta förvaltningsdomstolen består av en president och nödigt antal förvaltningsråd. Angående domfört antal medlemmar i denna domstol gäller vad i 53 § 3 mom. om högsta domstolen är stadgat.

57 (56) §.

Högsta domstolen och högsta förvaltningsdomstolen äga, då de finna ändring eller förklaring av lag eller förordning behövlig, ingå med framställning till republikens president om vidtagande av sådan lagstiftningsåtgärd.

58 (57) §.

Väckes åtal mot medlem av statsrådet, medlem i högsta domstolen eller högsta förvaltningsdomstolen eller mot justitiekanslern för lagstridigt förfarande i ämbetets utövning, handlägges ärendet av en särskild rätt, som benämnes riksrätt *och om vilken särskilda grundlagsstadganden äro gällande. (Utesl.).*

Har riksdagen beslutit väckande av åtal, utföres detta av *(utesl.)* riksdagens *justitieo*mbudsman.

59 (58) §.

Angående andra särskilda domstolar än den i 58 § nämnda stadgas genom lag.

Ej må någon tillfällig domstol tillsättas.

VI. Statshushållningen.

60 (59) §.

Angående skatt, jämväl tullbeskattning, stadgas genom lag, för obestämd eller för viss tid. Detsamma gäller om ändring eller upphävande av tidigare införd skatt samt om allmänna besvär.

För viss tid beviljad skatt *(utesl.)* må ej efter denna tids utgång uppbäras utom i det fall, varom i 68 § 1 mom. stadgas.

61 (60) §.

Genom lag fastställas de allmänna grunderna för avgifter för statsmyndigheters tjänsteförrättningar och expeditioner, så ock för de avgifter, som skola erläggas för anlitande av posten, järnvägar, kanaler, sjukhus, läroverk och andra allmänna statsinrättningar.

62 (61) §.

Statsverkets inkomstgivande egendom och affärsföretag skötas och tillgodogöras enligt de allmänna grunder, vilka fastställts genom lag.

63 (62) §.

För upptagande av statslån erfordras riksdagens *(utesl.)* samtycke.

64 (63) §.

Angående grunderna för nya stater för ämbetsverk och allmänna inrättningar samt om ändring och upphävande av tidigare fastställda grunder, så ock om rätt till pension stadgas genom lag. *Nya tjänster och ämbetsverk kunna inrättas endast inom gränserna för det årliga statsförslaget.*

Nya extra pensioner och understöd må givas blott ur anslag, som av riksdagen därtill beviljats.

65 (64) §.

Det årliga statsförslaget, vari böra upptagas utgifterna och inkomsterna för finansåret, fastställes av riksdagen och kungöres såsom angående lag är stadgat.

Huruvida någon fond, som icke är avsedd för årliga statsbehov, skall från statsförslaget utelämnas, därom är särskilt stadgat.

66 (65) §.

Från statsförslaget för visst år må ej utelämnas skatt eller annan inkomst, som, enligt för det året gällande lag eller förordning, skall erläggas.

67 (66) §.

För statslån utfäst ränta och amortering samt övriga på någon statsverkets förpliktelse grundade anslag, så ock andra utgifter, som enligt de under finansåret gällande stadganden böra bestridas, skola oförminskade i statsförslaget upptagas. I statsförslaget skall även upptagas ett förslagsanslag för sådana utgifter, som grunda sig på lag eller förordning, men ej äro i statsförslaget såsom särskilda poster uppförda, så ock ett erforderligt anslagsbelopp till regeringens förfogande för oförutsedda behov.

Övriga i statsförslaget ingående utgiftsposter underligga riksdagens prövning och beslut för ett finansår i sänder.

Anslag, som riksdagen beslutit i anledning av något vid riksdagen väckt initiativ, upptages i statsförslaget såsom villkorligt.

I statsförslaget skola nödiga medel för utgifternas bestridande anvisas.

68 (67) §.

Skulle så hända, att statsförslaget icke av riksdagen fastställts före ingången av *året, ehuru* proposition därom föregående år överlämnats *(utesl.)* minst två månader före utgången av den tid, varunder riksdagen varit samlad, skola utgifter, som omnämnas uti 67 § 1 mom. bestridas och därtill nödiga inkomster provisoriskt fortfarande uppbäras.

Befinnas ändringar i stadfäst statsförslag oundgängligen nödvändiga, skall till riksdagen överlämnas proposition om tillägg till statsförslaget.

69 (68) §.

I statsförslaget upptagna anslag må ej överskridas eller från ett finansår till ett annat överföras, med mindre anvisning därom ingår i statsförslaget, ej heller må överföring av anslag från en av riksdagen särskilt för sig godkänd del av statsförslaget till annan del därav äga rum.

Oberoende av statsförslaget är envar berättigad att av statsverket söka vad honom lagligen tillkommer.

70 (69) §.

För granskning av statsverkets räkenskaper och bokslut skall finnas ett revisionsverk, vilket äger utröna huruvida siffrorna äro riktiga samt inkomsterna och utgifterna lagenliga, så ock om statsförslaget iakttagits.

Vid varje lagtima riksdag skola tillsättas fem statsrevisorer för att å riksdagens vägnar utöva tillsyn över statsförslagets iakttagande samt statsverkets tillstånd och förvaltning. Dessa revisorer, för vilka instruktion fastställes av riksdagen och vilka böra av vederbörande myndigheter erhålla nödiga upplysningar och handlingar, skola utses av riksdagens elektorer genom proportionella val. I samma ordning utses även nödigt antal suppleanter.

71 (70) §.

Om Finlands mynt stadgas genom lag.

72 (71) §.

Finlands Bank står under riksdagens garanti och vård samt under inseende av fullmäktige, som riksdagen utser.

Banken förvaltas enligt reglemente, tillkommet i den ordning som om lag är stadgad.

Om användningen av bankens vinstmedel för statsbehov bestämmer riksdagen.

73 (72) §.

Föryttring eller förpantning av statens jordegendom, skatter eller inkomstgivande rättigheter må ej äga rum, såframt sådant icke medgivits i lag.

Innehavare av kronolägenhet vare likväl berättigad att köpa den till skatte, på sätt därom är särskilt stadgat.

VII. Försvarsverket.

74 (73) §.

Varje finsk man är skyldig deltaga i fäderneslandets försvar, på sätt därom i lag stadgas.

Envar bör få, så vitt möjligt, fullgöra denna skyldighet i sådan truppavdelning, vars manskap har samma modersmål, finska eller svenska, som han, och under fredstid i allmänhet på sin hemtrakt, så ock åtnjuta undervisning på sitt modersmål.

75 (74) §.

Skola trupperna ställas på krigsfot, förordnar presidenten därom i statsrådet. Då sådant förordnande meddelats, skall statsrådet vidtaga åtgärd om bestridande av därav påkallade utgifter och riksdagen, därest den ej är församlad, sammankallas.

VIII. Undervisningsväsendet.

76 (75) §.

Helsingfors universitet skall bibehållas vid rätt till självstyrelse. *(Utesl.)*.

Nya stadganden angående grunderna för universitetets organisation utfärdas genom lag, men närmare bestämmelser beträffande universitetet genom förordning, sedan i vartdera fallet universitetets konsistorium *(utesl.)* i saken avgivit utlåtande.

77 §.

Studiet av och den högre undervisningen i tekniska, lanthushållnings- och handelsvetenskaper samt andra tillämpade vetenskaper, så ock utövandet av och den högre undervisningen i skön konst främjar staten genom att för dem, för så

vitt de icke äro företrädda vid universitet, upprätthålla och inrätta särskilda högskolor eller genom understödande av enskilda för desamma inrättade anstalter.

78 (76) §.

På statens bekostnad underhållas eller vid behov understödas läroverk för högre vetenskaplig bildning, så ock för högre allmän bildning och högre folkundervisning. Grunderna för statsläroverkens organisation fastställas genom lag.

I statens läroanstalter skall undervisningen vara avgiftsfri.

79 (77) §.

Om grunderna för folkskoleväsendets organisation samt statens och kommunernas förpliktelser med avseende å folkskolors underhåll, ävensom angående allmän läroplikt stadgas genom lag.

Undervisning i folkskola skall för alla vara avgiftsfri.

80 (78) §.

(Utesl.). Undervisningsanstalter för tekniska yrken, jordbruket och dess binäringar, handel och sjöfart samt skön konst skola av staten upprätthållas eller ock, efter behov, med statsmedel understödas.

81 (79) §.

Angående rätt att inrätta privata skolor och andra enskilda uppfostringsanstalter samt ordna undervisningen i dem stadgas genom lag.

Hemundervisning underligger icke tillsyn från myndighets sida.

IX. De religiösa samfunden.

82 (80). §.

(Utesl.). Om den *evangelisk-lutherska* kyrkans organisation och förvaltning stadgas i kyrkolagen.

Angående andra bestående trossamfund gälle vad om dem är eller varder stadgat.

Nya trossamfund må grundas med iakttagande av vad därom i lag stadgas.

X. De offentliga tjänsterna.

83 (81) §.

I finsk statstjänst kan med i denna paragraf nämnda undantag endast finsk medborgare anställas.

Befattningar av teknisk natur, lärarplatser vid universitetet eller annan högskola, lärartjänster i främmande språk vid skolorna samt translatorsbefattningar vid ämbetsverken och oavlönade konsulsbefattningar kunna besättas jämväl med andra än finska medborgare.

84 (82) §.

Angående lärdomsprov för erhållande av statstjänst bestämmes genom förordning, såvitt därom ej är stadgat i lag. Eftergift från i förordning föreskrivna kompetensvillkor kan på särskilda skäl beviljas av statsrådet, dock ej för tjänster vid rättegångsverken.

85 (83) §.

De allmänna grunderna för befordran till statstjänster äro skicklighet, *(utesl.) arbetsförmåga* och beprövad medborgerlig dygd.

86 (84) §.

Presidenten utnämner:

1) justitiekanslern och *justitiekanslers*adjoint*en;*

2) ärkebiskop och biskoparna samt kanslern för universitetet;

3) presidenterna i högsta domstolen och i högsta förvaltningsdomstolen, på framställning av högsta domstolen dess ledamöter och hovrätternas presidenter så ock, på högsta förvaltningsdomstolens framställning, ledamöterna i denna domstol;

4) hovrätternas ledamöter samt professorerna vid universitetet och tekniska högskolan;

5) cheferna för och ledamöterna i de centrala ämbetsverken samt landshövdingarna, på framställning av statsrådet;

6) tjänstemännen i presidentens kansli samt på framställning av *vederbörande myndighet,* föredragandena i statsrådet, *högsta domstolen och högsta förvaltningsdomstolen;* ävensom

7) Finlands sändebud hos utländska makter och konsuler, *på framställning av statsrådet.*

87 (85) §.

(Utesl.) Häradshövdingar, borgmästare och ordförande i ägodelningsrätterna utnämnas av högsta domstolen. *(Utesl.).*

Enligt vad därom är stadgat besättas vissa tjänster:

1) vid rättegångsverken av högsta domstolen eller den överrätt, under vilken tjänsten lyder, och vid högsta förvaltningsdomstolen av denna domstol; samt

2) vid förvaltningen och läroanstalterna av statsrådet, minister, länsstyrelse eller styrelsen för det ämbetsverk, varunder tjänsten hör.

Övriga statstjänstemän utnämnas av statsrådet, såvitt ej utnämningsrätten förbehållits presidenten eller ombetrotts annan myndighet.

88 (86) §.

De i 86 § punkten 4) och 87 § berörda tjänster skola, så vitt i 89 § ej annorlunda säges, sedan tjänsten anslagits ledig till ansökning, besättas på grund av förslag, varå den myndighet, hos vilken tjänsten ansökts, uppfört de tre enligt fastställda grunder mest förtjänta av sökandena. Över tjänsteförslag skall utlåtande avgivas i fråga on hovrätternas ledamöter av högsta domstolen *(utesl.).*

Skall tjänsteman utnämnas av den myndighet, hos vilken tjänsten ansökts, upprättas ej förslag. Enligt särskilda stadganden kunna även vissa andra tjänster i förvaltningen besättas i annan ordning än i 1 mom. är sagt.

89 (87) §.

(Utesl.). Angående ordningen *(utesl.)* för besättande av tjänster vid universitetet såsom ock inom den evangelisk-lutherska och grekisk-katolska kyrkan, av borgmästare- och rådmanstjänster i städerna samt tjänster i Finlands Bank gälla särskilda stadganden.

Officerarna i armén och vid flottan utnämnas av presidenten. Angående det militära befordrings- och undervisningsväsendet i övrigt stadgas särskilt.

90 (88) §.

Alla domare åtnjuta rättigheten att icke annorlunda än efter laga rannsakning och dom kunna förklaras sina tjänster förlustiga; *(utesl.)*.

Angående övriga tjänstemäns rätt att bibehållas i sina tjänster stadgas i särskild lag.

Genom lag kan även för tjänstemän, som äro oavsättliga, stadgas skyldighet att avgå från tjänsten vid viss ålder *eller på grund av förlorad arbetsförmåga (utesl.)*.

Angående de rättigheter och skyldigheter, som tillkomma tjänstemän, då deras befattningar indragas, är särskilt stadgat.

91 (89) §.

I all tjänsteverksamhet skall vid laga påföljd lag noggrant iakttagas.

(Utesl.).

92 (90) §.

Tjänsteman svarar för åtgärd, som han vidtagit eller vartill han såsom medlem av kollegialt ämbetsverk bidragit. Även föredragande är ansvarig för vad å hans föredragning beslutits, därest han ej till protokollet uttalat skiljaktig mening.

Envar, som lidit rättskränkning eller skada genom lagstridig åtgärd eller försummelse av tjänsteman, vare berättigad att yrka tjänstemannens dömande till straff och skade-

ersättning eller anmäla tjänstemannen till åtal efter vad därom stadgas i lag.

Huruvida och i vad mån staten ansvarar för skada, som orsakats av tjänsteman, därom stadgas särskilt.

XI. Slutstadganden.

93 (91) §.

Denna regeringsform skall till alla delar vara en orygglig grundlag; den kan icke ändras, förklaras eller upphävas, ej heller avvikelse från den göras i annan ordning än angående grundlag i allmänhet är stadgat.

Härigenom upphävas regeringsformen av den 21 augusti 1772 samt förenings- och säkerhetsakten av den 21 februari och 3 april 1789 ävensom alla i andra lagar och författningar förekommande stadganden, som strida mot denna regeringsform.

Val av president förrättas första gången omedelbart efter det denna regeringsform trätt i gällande kraft. Övriga stadganden, som erfordras för bringande av denna regeringsform i verkställighet, utfärdas genom lag.

Helsingfors, den 21 maj 1919.

I ärendets behandling hava deltagit ordföranden Ritavuori och ledamöterna von Born, Elfving, R. Erich, Estlander, Hakala (delvis), Helle, Juutilainen, Kotonen, Leivo (delvis), Lehtokoski, Niukkanen, Pesonen (delvis), Pitkänen, Ryömä, Setälä, Torppa och Voionmaa (delvis) samt suppleanterna Ailio (delvis), Hornborg (delvis), Joukahainen (delvis), Kokko (delvis) och Malmivaara (delvis).

Reservationer.

I.

Till Grundlagsutskottets betänkande rörande antagandet av ny regeringsform för Finland se vi oss föranlåtna avgiva följande reservation.

I överensstämmelse med den grundläggande tanken i det konstitutionella konungadömet tillerkänner Finlands nuvarande statsförfattning åt bäraren av den första statsmakten en självständig och med folkrepresentationen jämbördig befogenhet. Genom nyligen antagna ändringar har nu gällande regeringsform därjämte erhållit en i många hänseenden nödig utveckling, varigenom den är i stånd att fullt tillgodose behovet av ökat inflytande för lantdagen å lagstiftningen samt statslivet överhuvud. Ehuru visserligen icke saknande svaga sidor, av vilka här nedan skola antydas några, kan Finlands nuvarande statsförfattning sålunda dock sägas i all huvudsak fylla de fordringar, som böra uppställas på en väl avvägd, utvecklingsduglig statsform. Huruvida under nuvarande förhållanden någon verklig fördel för vårt land stode att vinna genom utbytet av vår historiskt givna statsform mot en av annat slag, måste betraktas såsom ovisst. Däremot tala åtskilliga skäl för att ett sådant utbyte komme att föra med sig i hög grad betänkliga följder.

Tidshändelserna hava i flere länder givit upphov åt försök att inom statsförfattningarnas och samhällslivets områden, mer eller mindre brådstörtat eller våldsamt, genomföra vittgående omstörtningar och nybildningar, vilkas ändamålsenlighet och livsduglighet emellertid ännu icke någonstädes hunnit prövas. En grundväsentlig omgestaltning av vårt

statsväsende skulle nu försiggå under inflytande av dessa tilldragelser, utan att det vore möjligt tillgodogöra sig någon erfarenhet om vad som kan bliva en varaktig behållning av dessa tiders utveckling.

Under hundraårigt beroende av östern har Finlands folk lyckats bevara sin västerländska samhälls- och statsförfattning. På dess tidsenliga utveckling har allt sedan år 1863 ett framgångsrikt och betydelsefullt arbete nedlagts. Dess konstitutionella grundvalar hava vi under mödor och uppoffringar värnat mot envälde från monarkens sida såväl som tyranni från enskilda samhällsklassers sida. Denna vår gällande regeringsform har numera blivit det suveräna, äntligen jämväl av världsmakterna såsom oberoende erkända Finlands statsform. Dessa makters erkännande har givits såsom ett erkännande av vårt folks förmåga att med egen kraft inom sitt land upprätthålla ordning, lugn och västerländskt samhällsskick ävensom nedslå anarki i dess yttre såväl som i dess inre framträdande. — Det synes icke välbetänkt att inom vårt samhälle frambesvärja en författningskamp, som måhända kunde väcka tvekan huruvida Finland såsom stat verkligen står på höjden av sin uppgift att utgöra ett bålverk för den andliga och statliga kultur, vars tillvaro i dessa dagar hotas av upplösande krafter.

De yrkanden, vilka nu framträda i avseende å en blivande regeringsform i vårt land, innebära emellertid en mycket väsentlig förskjutning av statsmakten ensidigt till folkrepresentationens fördel, medan den verkställande makten, vars uppgift ett parlament likväl aldrig kan ens i huvudsak övertaga, bleve i motsvarande grad osjälvständig och svag. Det borde dock icke ännu vara glömt, att det var den verkställande makten ensam, som, då lantdagen var skingrad och satt ur funktion genom landsförrädiska företag av dem, vilka representerade dess största parti, förmådde höja samhället ur den djupaste förnedring, avskudda det utländska oket och nedbryta det skräckvälde, som här i demokratins missbrukade namn förövades. Ett försvagande av denna makt, såsom man nu åter syftar till, samt återupplivandet

av ett folkrepresentationens övervälde med anor och traditioner från „maktlagen" av den 18 juli år 1917, skulle medföra faran att samhället inom kort åter försattes i samma läge som vid tiden för det röda upproret, i all synnerhet som med oförändrad valrätt och valsätt nya lantdagsval måhända ånyo kunde förskaffa kammaren en röd majoritet.

Svårt är att inse, vilka grundade anledningar till en författningsreform nu kunna framletas. Icke behovet av inre reformer, vilka inom möjliga och rimliga gränser genomförts eller kunna även nu genomföras. Icke heller ställningen till utlandet, som icke bör få vara avgörande, men vilken dessutom, såsom redan antydts, kännetecknas av att vårt lands nuvarande regering och dess styrelsesätt vunnit erkännande.

En konstitutionsstrid borde också därför så mycket hellre undvikas, som det är uppenbart, att inom landet icke råder någon verkligen avgörande opinion till förmån för en bestämd ny form av statsskick. Visserligen kunna anhängarene av republik åberopa, att i lantdagen ett övervägande yrkande gjort sig gällande att regeringsformen bör byggas på republikansk grund. Men härvid får icke förbises, att detta allmänt avfattade yrkande icke närmare angivit, huru den statsform skall vara beskaffad som man begär. Och den typ av republik, vilken framträder exempelvis uti den av Utskottet behandlade propositionen ävensom i motionen N:o 1, avviker i själva verket knappast mindre från det i motionen N:o 4 gjorda utkastet till statsförfattning, än densamma skiljer sig från de förslag till monarkisk regeringsform, som av tidigare lantdagar antogos att vila till denna lantdag.

Dessutom kan det icke fördöljas, att den regeringsform, som nu tilläventyrs komme att antagas, exempelvis enligt Utskottets betänkande, inom en nära framtid sannolikt komme att, till följd av sin avsaknad av varje verklig motvikt mot brådstörtade och överilade förändringar uti grundlag, undergå omgestaltningar, vilka knappt nog skulle tillfredställa en stor del av dem, som nu beteckna sig eller

betecknas såsom anhängare av den republikanska statsidén.

Icke heller kan det förslag till ny regeringsform, som Grundlagsutskottet förelagt Lantdagen, betecknas såsom erforderligen förberedt. Den nyss påpekade omständigheten, att ingen verksam motbalans gives mot genomförandet av äventyrliga förslag till ändringar i statsförfattningen samt att därför ytterligare förskjutningar i riktning av ensidig maktkoncentration äro att förvänta, hade med nödvändighet betingat åtminstone införandet av vissa garantier för en mera sakkunnig och mindre ensidig sammansättning av folkrepresentationen. Dylika garantier borde sökas företrädesvis i den allmänna och lika rösträttens komplettering medels s. k. intresserepresentation, eller jämväl uti valsystemets utvecklande till större rättvisa mot de mindre väljaregrupperna. Av väsentlig betydelse vore ock en modifikation i bestämmelserna om förhållandet mellan lantdag och regering, varigenom rättelse vunnes i den delvis missriktade och för ernåendet av en stark samt arbetsduglig regering hinderliga s. k. parlamentariska praxis, vilken håller på att hos oss inrota sig.

Vi förbigå här andra svagheter, som höra samman med utvecklingen av statsförfattningen hos oss under de senaste åren och bära prägeln därav.

Ytterligare må dock framhävas, hurusom den djupt ingripande, ja, för framtiden törhända grundläggande lagstiftningen om utvidgad, högre självstyrelse bort allaredan vara i huvudsak avgjord, alldenstund dess grundsatser med nödvändighet höra till rikets regeringsform. Emellertid har Utskottet avböjt att i förslaget intaga åtminstone vissa ändringar och tillägg, vilka förelagts i syfte att bereda möjlighet för dylik lagstiftning i framtiden utan ändring av regeringsformen.

Slutligen måste vi betona, att Utskottets förslag är otillfredställande även i det betydelsefulla hänseende, att de knappa stadganden, vilka däri fått inflyta rörande förhållandet mellan rikets tvänne nationaliteter och deras språk, äro så till form som innehåll sådana, att de icke torde kunna

på svenskt håll godkännas. Då ett omedelbart tillgodoseende av den svenskspråkiga befolkningens berättigade krav likvisst är av största vikt för riket i dess helhet, och då, på skäl vi här ovan framhållit, ett förhastadt antagande av ny regeringsform borde undvikas, borde därför bestämmelser rörande nationaliteterna och landets båda språk sammanföras till en särskild grundlag för att sålunda kunna bliva föremål för Lantdagens avgörande.

Under hänvisning till vad ovan anförts, få vi alltså vördsamt föreslå,

att Lantdagen ville, med förkastande av Grundlagsutskottets betänkande, förklara, att propositionen icke nu kunnat av Lantdagen antagas; ävensom

uppdraga åt Grundlagsutskottet, att inkomma med förslag till särskilda grundlagsstadganden rörande den finska och den svenska befolkningens samt de båda inhemska språkens ställning inom riket i överensstämmelse med den av undertecknade inlämnade motionen.

1 §.

Då Grundlagsutskottet icke omfattat vårt förslag, att hemställa det Lantdagen ville besluta, att propositionen om ny regeringsform finge för närvarande förfalla, se vi oss nödsakade i reservationsväg anföra följande.

Ur den allmänna statsrättsliga doktrinen kunna skäl hämtas så för som mot det republikanska statsskicket; det vore till föga nytta att här anföra dessa argument. Endast för såvitt som de ega sin tillämpning på vårt lands nuvarande ställning och förhållanden, anse vi oss böra här göra några erinringar. En stat, sådan som Finland, utan egna traditioner såsom suverän stat och utan någon fast och erkänd ställning i förhållande till främmande makter eller sammanslutningar av stater samt med ringa eller inga egna maktmedel; därtill i ett läge, som gör landet till föremål för högeligen stridiga intressen, komme enligt all sannolikhet såsom republik vid de periodiskt återkommande

presidentvalen samt även på mångfaldiga andra sätt att bliva utsatt för utländska påverkningar av en för vårt lands självständighet och för följdriktigheten i dess utveckling farlig beskaffenhet.

Dessa försök till inverkan, ledda av andra intressen än Finlands eget, skola finna sin uträkning i att anknyta till de partimotsatser, åt vilka vårt folk och samhälle sedan många årtionden i påfallande hög grad varit hemfallna. Och detta skall kunna bliva så mycket ödesdigrare, som den väg det största politiska partiet i vårt land inslagit gjort detsamma icke allenast till ett parti med företrädesvis internationella syften, utan även fört det till intimt samarbete med och beroende av den i östern rådande anarkistiska demokratin.

Möjligheten att i förhållande till främmande makter göra gällande en konsekvent och fast fosterländsk politik förringas därför vad vårt land beträffar i hög grad därigenom, att med ett republikanskt statsskick svårligen något organ för samhällsmakten gåves, som komme att stå upphöjt över och tillbörligen frigjordt från inflytandet av partierna.

Vad särskildt vidkommer Finlands närmande till Skandinavien synes detta försvåras, måhända äventyras genom frångåendet av den monarkiska statstypen, medan åter republikens införande i samma mån tyckes förebåda en anslutning till och en inverkan från folkslag och förhållanden, vilka med vårt eget land ha föga eller alls intet gemensamt av historia och kultur.

Även i statens inre liv vore det svårt att under en republikansk styrelseform tillförsäkra regeringsmakten nödig självständighet och auktoritet gentemot folkrepresentationen, vilken på ett ännu mer framträdande sätt än härintills komme att behärskas av partiväsendet, sedan dess befogenheter blivit ensidigt och oproportionerligt utvidgade på bekostnad av den verkställande makten.

Med den uppfattning, vilken för närvarande synes bliva övervägande, komme presidentvalet icke att vara ett uttryck för folkviljan, ej heller erhölle den utsedde tillräcklig befogenhet och möjlighet att utöva veto i lagstiftningsfrågor,

emedan riksdagen genom statsrådet, som knappast bleve annat än ett utskott av den herskande parlamentsmajoriteten, ägde ett medel att binda presidenten och nästan i allt göra honom beroende av statsrådet. Till följd därav bleve också han förmåga att med kraft handhava ledningen av den inre styrelsen mer skenbar än verklig; och detta jämte det periodiska omvalet samt presidentens samhällsställning komme icke minst i förhållandet till landets militärväsende att utgöra en betänklig svaghet.

På, i huvudsak, dessa skäl få vi därför föreslå,

att Lantdagen ville besluta återremittera betänkandet till Grundlagsutskottet i och för uppgörande av förslag till regeringsform med bibehållande av grundsatsen, att Finland utgör ett oavhängigt, konstitutionelt konungadöme med ärftlig konungavärdighet.

Emot Grundlagsutskottets förslag till republikansk regeringsform få vi härmed inlägga reservation beträffande i huvudsak följande särskilda stadganden:

2 §.

I Utskottets formulering ger detta stadgandes 1 mom. anledning till den oriktiga uppfattning, att Finlands folk företrädes allenast av dess folkrepresentation och möjligen till och med att blott denna eger utöva statsmakt. Rätta förhållandet är likväl, att även republikens president bör uppfattas som en representant för folket, varför han även bör väljas av detta.

I 2 mom. bör inrymmas möjlighet att utan ändring av regeringsformen antaga lag, varigenom jämväl lagstiftande makt kan vara överlåten åt organen för den högre medborgerliga självstyrelsen, exempelvis åt representantförsamlingar för län eller landskap samt därmed likställda större stadsområden.

Lagstiftning bör här anses omfatta jämväl beskattning. Att även förvaltningsbefogenheter kunna tilldelas dessa självstyrelseorgan, motsäges icke av 4 mom:s ordalag.

Däremot bör 4 mom. omredigeras så, att av detsamma tydligen framgår, att statsrådet biträder republikens president vid landets allmänna styrelse.

Med beaktande härav föreslå vi alltså, att 2 § måtte givas följande lydelse:

Den offentliga makten i Finland utgår från folket och utövas av statsmaktens organ, på sätt i denna regeringsform är stadgadt;

den lagstiftande makten utövas, för så vidt den icke är överlåten å den högre lokala självstyrelsens organ, av riksdagen i förening med republikens president;

beskattningsrätten tillkommer riksdagen med avseende å hela riket samt självstyrelsens organ inom dess områden;

den högsta verkställande makten samt ledningen av den allmänna styrelsen är uppdragen åt republikens president, vilken utövar densamma med biträde av statsrådet;

domaremakten handhaves av oberoende domstolar, i högsta instans av Högsta domstolen och Högsta förvaltningsdomstolen.

6 (5) §.

Ur denna paragraf, vari upptagits de i gällande grundlagar av ålder bestående stadganden till skydd för medborgarenes allmänna rättigheter, har Utskottet från skydd åtnjutande rättigheters antal utmönstrat „välfärd" samt därutöver uteslutit den viktiga bestämmelsen, att genom ny lag icke intrång må ske i förvärvade rättigheter annat än med ändring av grundlag. Härigenom skulle sålunda utväg beredas att utan hinder av grundlag för framtiden fullfölja den på många områden redan inslagna undantagslagstiftningen, va-

rigenom enskilda grupper av medborgare eller samhällsklasser bringas i ett sämre och mera betungat läge än det övriga samhället.

Då således grundsatsen om likhet inför lagen, varom uttryckligt stadgande av Utskottet införts i en särskild paragraf (5 §), betänkligt rubbades, föreslå vi *att Lantdagen ville antaga mom. 1 enligt propositionen.*

I överenstämmelse härmed borde därjämte i senare momentet den inskränkning tillfogas, att expropriationsrätten, såsom för närvarande är förhållandet enligt vår rättsordning, utsträckes allenast till fastighet, men icke till lösegendom.

I mom. 2 borde alltså uttrycket „egendom" utbytas mot „fast egendom".

14 och 21 (11 och 19) §§.

Där, såsom i Finland, finnas tvänne nationaliteter av väsentligen olika styrka och numerär, är det icke nog för tryggande av minoritetens rätt, att i lag eller grundlag intagas allenast allmänt hållna bestämmelser om likställighet. Ty obeaktadt detta kunna de faktiska förhållandena gestalta sig ensidigt till fördel för den språkliga majoriteten; ja, detta är i själva verket en oundviklig följd, om icke stadgandena i lag erhålla karaktären av ett verkligt minoritetsskydd. Därför kunna de lagbestämmelser, som i denna paragraf åsyftas, icke fattas alldeles kort, utan borde de fastmer vara utförligare, än i regeringsformen överhuvud är vanligt. Vi hava därför även påyrkat, att de i denna paragraf införda liksom ock övriga stadganden av enahanda beskaffenhet skulle sammanföras i en särskild språk- och nationalitetsgrundlag. Härigenom undvekes att dessa ömtåliga förhållandens reglering bleve beroende av regeringsformens antagande, liksom ock att denna viktiga frågas avgörande försvårades genom meningsskiljaktigheter rörande nationalitetsgarantierna. Utskottet har dock varit av annan tanke.

Allra minst tillfredställande kunna sägas vara sådana ofullständiga och obestämda stadganden, som de, vilka Utskottet i denna paragraf föreslagit, hälst då dessa icke ens

otvetydigt erkänna ömsesidig likställighet utan härvid blott hänvisa till bestämmelser i framtida lagstiftning.

För vår del anse vi oss böra föreslå ett stadgande av följande innehåll:

Finlands nationalspråk äro finska och svenska.

På båda språken skola förty lagberedningen och lagstiftningen ske samt regeringens framställningar och meddelanden till lantdagen göras så ock författningar utfärdas samt riksdagsbeslutet, riksdagens expeditioner och utskottsbetänkanden avfattas.

I riksdagen och regeringen samt vid de högre statsmyndigheterna må i övrigt vartdera språket användas; och stadgas härom närmare genom lag.

Som allmän grundsats gälle, att sakägare, såväl kommun, samfund och sammanslutning, som enskilda medborgare äro berättigade att hos domstol eller förvaltande myndighet i sin sak begagna finska eller svenska språket; så ock att utfår expedition på det språk de använt eller äskat.

Närmare bestämmelser härom samt om nationalspråkens användande i övrigt vid domstolar och statsmyndigheter utfärdas genom särskild lag.

Den finska och den svenska befolkningens i riket kulturella och ekonomiska behov skola enligt enahanda grunder av staten tillgodoses.

Icke heller det i 21 § av propositionen införda stadgandet, vilket närmast synes åsyfta att i grundlag fastställa vad som dels i lag stadgats, dels vunnit hävd, är tillfredställande, emedan det icke är fullständigt. Sålunda är däri icke upptagen en så viktig bestämmelse som att jämväl regeringens meddelanden till riksdagen, även då de icke utgöras av pro-

positioner, skola ske på båda språken — ett förfarande, som i de viktigaste fall redan tillämpas. Likaledes synes skäl vara att uttryckligen stadga det lagberedningen skall ske å båda språken, om än detta kan anses innefattat under uttrycket „lagar och förordningar". Då dessa bestämmelser äro en följd av den grundsats, som uttryckes i och med stadgandet, att finska och svenska äro landets nationalspråk, böra dessa bestämmelser lämpligast införas uti 14 §, varvid 21 § i propositionen uteslutes.

15 §.

Det uti denna paragraf införda stadgandet, som icke återfinnes i propositionen, har icke varit av omständigheterna påkallat och synes lika oväsentligt för landets regeringsform som omotiverat med hänsyn till dess medborgares allmänna fri- och rättigheter. Syftemålet därmed har uppenbarligen varit att påtrycka den nya regeringsformen en så iögonenfallande demokratisk prägel som möjligt. Stadgandet kunde möjligen vara på sin plats, för så vitt det hänförde sig blott till nya adelskap, titlar och ordenstecken, men bör icke få gälla härförinnan i laglig ordning förvärvade dylika förmåner. För övrigt är bestämmelsen, att sådana icke vidare få „bäras" i republiken, till sin innebörd synnerligen oklar och oformlig, och kommer dessutom i många avseenden i uppenbar konflikt med de för landets ridderskap och adel gällande stadganden, bl. a. den överhetligt stadfästade riddarhusordningen, som endast genom medverkan av riddarskapet och adeln kan upphävas eller ändras.

Vi föreslå förty,

att 15 § måtte ur regeringsformen utgå.

17 (14) §.

Lantdagens motionsrätt omfattar enligt 29 § L. O., sådant stadgandet lyder enligt lagen av den 29 maj 1918, jämväl det lagstiftningsområde, som därförinnan berott av monarken ensam, eller vad som plägar benämnas den ekonomiska lagstiftningen. En sådan rätt att utfärda förordningar komme

jämväl enligt 25 § i Utskottets förslag att tillhöra republikens president. Denna utvidgning av folkrepresentationens motionsrätt är i och för sig icke välgrundad, ej heller önskvärd, av skäl undertecknad Estlander i reservationen till Grundlagsutskottet bet. n:o 7 vid senare lantdagen år 1917 framhållit. Härtill kommer emellertid, att motionsrätten å detta område kan utnyttjas till att inskränka eller jämväl helt och hållet upphäva denna presidenten tillkommande, viktiga befogenhet. Såsom undertecknad Estlander i reservationen till Grundlagsutskottets betänkande n:o 14 med anledning av prop. n:o 62 vid senare lantdagen år 1917 närmare utvecklat, bleve nämligen av riksdagen i motionsväg antagna lagförslag i ämnen, vilka falla inom området av presidentens förordningsmyndighet, då denne enligt 18 § endast egde ett s. k. supensivt veto, lag utan dennes samtycke. Dymedels kunde således folkrepresentationen på ett viktigt gebit ensam ändra statsförfattningen. Och då ifrågavarande förordningsrätt omfattar bl. a. utfärdandet av instruktioner för förvaltande ämbetsverk och allmänna inrättningars organisation och verksamhet, skulle riksdagen i strid mot regeringsformens anda och mening också kunna bereda sig tillfälle att inblanda sig i statsförvaltningen.

Vi hemställa på dessa grunder om att åt stadgandet måtte givas följande affattning:

1 och 2 mom. enligt propositionen.

3 mom. Lagstiftningsinitiativ av riksdagen tages på grund av motion, som behörigen väckts av riksdagsman, angående stiftande, ändring, förklaring eller upphävande av grundlag eller allmän lag.

4 mom. Om behandlingen av lagstiftningsfrågor i riksdagen stadgas i riksdagsordningen.

18 (15) §.

För att republikens president må äga den makt, hans uppgift inom staten kräver, bör han ega veto i lagstiftningsfrågor åtminstone där det gäller ändringar i grundlag eller lag

rörande försvarsväsendet. Och för att presidenten må äga erforderlig auktoritet, bör detta veto vara ovillkorligt och således kunna av honom upprätthållas under hela hans ämbetstid.

Även härvid framträder svagheten i den republikanska statsbyggnaden, i det att jämväl ett sådant veto ofta nog icke innebure ett tillräckligt medel att hindra framdrivandet av mindre lyckliga ändringar i regeringsformen och lagstiftningen i övrigt. Ty av många skäl skall måhända republikens president tveka att även i fall av fog tillgripa veto för att icke framkalla konflikt med folkrepresentationen och kanske även statsrådet.

Ehuru för egen del övertygade, att vetorätten principiellt bör vara absolut, bedja vi dock här få föreslå antagandet av stadgandet i överensstämmelse med det innehåll detsamma givits i det av senare lantdagen år 1917 antagna förslaget till regeringsform:

1 mom. enligt propositionen.

2 mom. Lag skall stadfästas i den lydelse, vari den av riksdagen antagits. Varder lag ej av presidenten stadfäst, har den förfallit, i händelse fråga är om grundlag eller om lag, som innebär ändring, förklaring eller upphävande av eller avvikelse från grundlag. Detsamma gälle beträffande lag om land- och sjöförsvarets organisation.

3 mom. Vägrar presidenten att stadfästa annan än i 2 momentet nämnd lag, blir den gällande även utan stadfästelse, såframt riksdagen efter nya val ånyo i samma lydelse godkänner lagen med minst två tredjedelar av de avgivna rösterna; i annan händelse skall lagen anses hava förfallit.

4 mom. enligt propositionen.

22 och 23 (20 och 21) §§.

Det efter mer eller mindre kort tid återkommande valet av statschef samt sättet för dess anordnande utgör en grund-

väsentlig svaghet hos det republikanska statsskicket. Olägenheterna av ombytet kunna i någon mån förminskas genom att göra valperioden något längre, exempelvis sex à sju år. Däremot kan den med valen, enligt vad erfarenheten från flere länder synes giva vid handen, gemenligen förenade, ofta nog demoraliserande agitationen endast skenbart minskas genom att valet göres indirekt genom elektorer. Icke förty bör måhända dock denna utväg föredragas. I varje fall måste val genom folkrepresentationen betecknas såsom förkastligt. Genom detta slag av val, som på intet sätt utesluter den agitation, vilken från presidentval överhuvud är oåtskiljaktig, bleve republikens president icke blott en partichef och representant för de herskande partierna — vilket icke med något valsätt lärer kunna undgås, — utan därtill ännu direkte beroende av den sittande riksdag, som gjort hans val, eller den, som tilläventyrs komme att sitta, då ny- och eventuelt omval förestår.

Ehuru såsom lagbestämmelser måhända utan större betydelse, borde dock vissa kvalifikationer för presidentens person uppställas, s. s. att den valde bör vara infödd finsk man, av vilken alltså större kännedom om vårt land samt djupare intresse för detsamma kan förutsättas, ävensom viss ålder, såsom garanti för mogenhet och erfarenhet.

Åt paragraferna borde därför givas följande lydelse:

22 §.

Republikens president utses av Finlands folk städse för en tid av sex år. Presidenten skall vara infödd finsk man samt hava fyllt trettiofem år.

President må icke vara lantdagsman.

President väljes av trehundra elektorer. Beträffande valrätt och valbarhet i elektorsval samt, i tillämpliga delar, valsätt och valordning är gällande vad om riksdagsmannaval är stadgat. Dock må riksdagsman ej utses till elektor.

Val av elektorer verkställes den 15 och 16 januari, och den därpåföljande 15 februari samman-

komma elektorerna under statsministerns presidium för presidentval. Erhåller någon vid valet, som verkställes med slutna sedlar, mera än hälften av de avgivna rösterna, är han vald. I annat fall verkställes omedelbart nytt val och, därest icke någon härvid erhåller absolut röstövervikt, ytterligare val mellan de två kandidater, som i detta val erhållit största antalet röster. Falla rösterna lika, avgör lotten.

Skall val av president ske före utgången av den tid, för vilken det förra valet gällde, fastställes dagen för elektorsvalet av statsrådet och sammankomma elektorerna en månad därefter.

23 §.

Presidenten tillträder sin befattning en månad efter det han blivit vald (o. s. v. enligt propositionen).

33 § (31 och 32 §§).

Utskottets förslag, som åsyftar att binda presidentens avgöranderätt i alla ärenden överhuvudtaget vid beslut uti statsrådet, tager icke tillbörlig hänsyn till att härigenom statsrådet bleve överhopat med en mängd angelägenheter, vilkas vikt och betydelse alls icke påkalla ett sådant förfarande. Emedan ett dylikt arbetssätt tvivelsutan komme att medföra avsevärda olägenheter och inverka störande på de egentliga regeringsärendenas skötsel samt även på de enskilda ministeriernas verksamhet, få vi härmed hemställa, *att stadgandet bleve antaget i enlighet med 31 § i regeringens proposition.*

Då utrikesangelägenheterna ofta kunna vara av sådan art, att deras avgörande förutsätter skyndsam åtgärd, vilken genom föredragning i statsrådet skulle fördröjas, och därjämte icke sällan äro av den beskaffenhet, att deras handläggning icke främjas genom föredragning i regeringen i dess helhet, samt då statsrådets arbete endast kan lida genom att betun-

gas med avgörandet av alla ärenden, även dem, som äro av mindre betydelse, bedja vi få föreslå, *att s. s. 3 mom. i lagrummet måtte införas 2 mom. 30 § i propositionen.*

Där grundlagen såsom i fråga om förordnande till nya val och riksdagsupplösning ävensom med avseende å veto i lagstiftningsfrågor tillägger presidenten en särskild befogenhet, vilken för hans ställning och auktoritet liksom för statsförvaltningens jämvikt överhuvud är av synnerlig vikt, är det tillbörligt att presidenten vid utövning av dessa prerogativ icke är bunden av kontrasignation, så att han i användningen av dessa regulativ gentemot den lagstiftande makten icke må bliva obehörigen bunden. Fördenskull är det skäl att i paragrafen i avseende å dessa fall inrycka ett undantag från föreskriften, att presidentens beslut skola av den föredragande ministern underskrivas för att bliva gällande. Detta tillägg kunde införas uti andra meningen, som erhölle följande lydelse:

> *Presidentens beslut skola, med undantag av dem som gälla utövandet av hans vetorätt, ävensom beslut om riksdagsupplösning och förordnande om nya val, för att bliva gällande underskrivas av presidenten och kontrasigneras av den minister, som föredragit ärendet; likaledes undantages de i 31 och 46 §§ omförmälda ärenden.*

35 (34) §.

Utöver genom födsel förvärvat finskt medborgarskap uppställer lagrummet endast de obestämda kvalifikationer för kompetens, som kunna anses innefattas i att de till medlemmar av statsrådet utsedde äro kända för redbarhet och skicklighet. Att andra garantier vore av nöden torde knappt nog förnekas, men lärer sådana svårligen låta sig förenas med den hos oss införda formen av parlamentarism. Icke förty måste för ärendenas tillfredsställande skötsel uti regeringen krävas åtminstone den bestämmelse, att justitieministern och inrikesministern skola vara lagfarna ävensom att därutöver minst en av de övriga ministrarna skall äga juridiska in-

Att bereda även kvinna tillträde till statsrådsämbete, därtill synes grundad anledning icke kunna uti våra samhällsförhållanden åberopas.

Nödig kännedom i landets båda språk måste anses som oeftergivlig för personer i den ställning, som medlemmar i regeringen böra intaga i samhället, och borde härom uttrycklig bestämning införas.

Ur stadgandet borde däremot utmönstras den däri inryckta föreskriften att de utsedde „böra åtnjuta riksdagens förtroende", ett stadgande som med stadgandena om kompetens intet har att skaffa och som, på sätt vi i inledningen till denna reservation framhållit, redan hunnit visa sig vara egnat att försvåra bildandet av regeringsdugliga ministärer.

Vi hemställa alltså vördsamt, att Lantdagen ville åt paragrafen giva följande lydelse:

Till medlemmar av statsrådet kallar presidenten för redbarhet och skicklighet kända infödda finska män. Medlemmarna av statsrådet böra ega nödig förtrogenhet med landets båda språk. Justitieministern och inrikesministern samt ytterligare minst en av de övriga ministrarna skola vara lagfarna.

42 (41) §.

Det av Utskottet förordade tillägget, att vid början av varje lagtima riksdag statsrådets ävensom de skilda ministeriernas protokoll skola överlämnas till grundlagsutskottets granskning, torde få anses innefatta en av de otympligaste utvägar att förverkliga den juridiska och politiska kontroll över styrelse och förvaltning, som eftersträvas i akt och mening att befästa folkrepresentationens envälde. En dylik arbetsuppgift överstege ej blott utskottets förmåga utan också dess krafter. Den ledde ej blott till att utskottet komme att på fruktlöst arbete använda en stor del av sessionstiden samt finge (efter utverkad ändring av riksdagsordningen) sitta även mellan riksdagssessionerna. Även riksdagen själv finge

sannolikt förnöta mycken tid på handläggandet av anmälningar från utskottets sida angående förmenta olagligheter uti statsrådets förfarande. Då därför en dylik bestämmelse, som ändrade den ordning, vilken för ty fall stadgas i den av lantdagen antagna lagen om rätt för lantdagen att granska lagenligheten av styrelseledamöternas ämbetsåtgärder, vore egnad att leda riksdagen till omotiverade inblandningar i landets administration samt därigenom neddraga styrelsens självständighet och minska dess ansvarskänsla, be vi få föreslå, *att ifrågavarande tillägg måtte ur stadgandet uteslutas.*

46 §.

Utskottet har vidtagit den ändring, att republikens president för de grova brott, för vilka han kan inför riksrätt åtalas, först skall anmälas i riksdagen, som med 4/5 av de avgivna rösterna kan döma honom ämbetet förlustig, varefter åtalet får utföras vid riksrätten. Denna anordning innebär i själva verket ett mer än genomskinligt försök att upprätthålla fiktionen, att det icke är republikens president som av domstol eventuellt prövas skyldig till brottet och dömes. Men utom att detta stadgande är synnerligen haltlöst i detta avseende, innebär det att presidentens dömande till avsättning i själva verket sker icke genom domstol s. s. rättvisa och rättsordning kräva, utan genom en politisk församling. Riksdagens beslut om avsättning och därav betingad rätt att åtala, innebär, vare sig det utfaller till förmån eller nackdel för presidenten, ett prejudikat, och i senare fallet en direkt pression på domstolen.

Men därutöver utgör detta jämte sättet för presidentens val genom kammaren ett ytterligare medel att i det allmänna medvetandet inskärpa presidentens fullständiga avhängighet av folkrepresentationen, vilken tanke är genomgående i Utskottets förslag och utgör en av dettas karaktäristiska sidor.

Enär vi finna alla dessa omständigheter tala mot ändningen, vilja vi föreslå, att, ehuru icke i allo tillfredsställande, *propositionens bestämmelser i denna del måtte antagas.*

48 §.

På goda skäl har i propositionen justitieombudsmannabefattningen utelämnats. Denne ämbetsman äger ingen verklig uppgift, där justitiekanslerns åligganden äro så vidt omfattande som enligt 44—47 §§ är fallet. Såsom allenast betungande statsbudgeten och egnad att av den rådande riksdagsmajoriteten bortgivas som partibelöning, bör denna befattning icke med vår statsförfattning införlivas. Vi hemställa därför, *att paragrafen måtte ur regeringsformen uteslutas.*

49 och 50 (47 och 48) §§.

Om vid behandlingen i Utskottet av 11 och 19 §§ liksom ock i 73 § i propositionen eller sålunda vissa stadganden, vilka röra den svensktalande befolkningens rätt och intresse, det visat sig att insikten om nödvändigheten av tillmötesgående nu i någon mån åtminstone är större än vid senaste lantdag, så kan detta dock icke sägas ifråga om det i 3 mom. 49 § ingående viktiga lagstadgandet. Utskottet har här tvärtom segt fasthållit vid en avfattning, vilken tidigare på svenskt håll bestämt förkastats. Det heter nämligen: „Vid nyreglering av gränserna för förvaltningsområdena bör iakttagas etc.". Uti denna affattning erkänner Utskottet således icke otvetydigt grundsatsen, att gränserna för förvaltningsområdena skola undergå reglering i syfte att uppnå enspråkighet. Utskottet har fastmer upptagit bestämmelsen i den ordalydelse den erhöll i IV reservationen till Grundlagsutskottets betänkande n:o 14 rör. prop. n:o 62 vid senare lantdagen år 1917, däri det säges, att stadgandet bör få en sådan avfattning som förebygger varje tolkning därhän „att ny reglering av förvaltningsområdena borde verkställas sedan regeringsformen trätt i kraft och att den bestämmande synpunkten vid denna reglering borde utgöras av språkgränsen. Till förhindrande av en dylik skadlig tolkning" föreslås därför, säges det i reservationen, „en ordalydelse, varav framgår å ena sidan, att ifrågavarande stadgande är av-

sett att beaktas då av en eller annan anledning ny reglering av något förvaltningsområde blir nödvändig, å andra sidan, att den i momentet nämnda synpunkten icke bör tilldelas den betydelse, att enbart den avgjorde saken". Härtill kommer ytterligare det förbehåll, som innefattas i tillägget: „såvitt omständigheterna det medgiva".

Icke heller innehålla dessa paragrafer eller författningsförslaget i övrigt något dylikt stadgande, som angåve beskaffenheten av den medborgerliga självstyrelsen inom större områden än kommunerna. Tvärtom hava de förslag, som i sådant syfte framställts (se ovan betr. 2 § mfl.), lämnats obeaktade, ehuru petition om självstyrelse inom områden, större än kommunerna, vid denna lantdag inlämnats samt remitterats till Grundlagsutskottet.

Att omedelbara stadganden härom intagas redan i denna regeringsform, måste dock anses vara av största vikt ur synpunkten av allmän medborgerlig frihet och enkannerligen för den svenskspråkiga befolkningen, vars utsikt att i en snar framtid kunna ordna förhållandena inom dess språkområden efter sin egenart och kynne är därav beroende. Befaras måste nämligen, att folkrepresentationen, engång i besittning av den maktfullkomlighet, som genom den nu föreslagna regeringsformen tillföres densamma, och än mer genom snart skeende nya ändringar däri kunde ernås, icke skall befinnas villig att åt kommuner av högre ordning avstå någon del av sin myndighet. Därför måste redan i denna regeringsform inrymmas bestämmelser, som göra det möjligt för kommunerna att i stöd av den därigenom förlänade rätt fordra att få bilda dylika större självstyrelseområden efter normen av enspråkighet och med en uppgift och befogenhet, vars allmänna karaktär åtminstone torde i grundlag vara uppdragen. Men oberoende härav bör en omreglering av län och härad samt domsagor ske enligt samma norm. När de större självstyrelseområdena tillkomma, kunna de till sina gränser sammanfalla antingen med häradena eller med länen.

Med beaktande av dessa syftemål få vi alltså föreslå att paragraferna erhålla följande lydelse:

49 §.

För den allmänna förvaltningen skall Finland förbliva indelat i län, härad och kommuner.

Indelningen i områden med avseende å förvaltningen samt rättsskipningen i underrätt bör ske med iakttagande av grundsatsen, att gränserna mellan den finska och den svenska befolkningens bosättningsområden följas.

50 §.

Länsförvaltningen handhaves av landshövdingar med biträde av föredragande tjänstemän.

Kommunernas förvaltning skall vara grundad på medborgerlig självstyrelse, enligt vad särskilda lagar därom stadga.

Varder den medborgerliga självstyrelsen genom lag utsträckt till större områden än kommunerna, skola sagda områdens gränser bestämmas enligt den i 49 § 2 mom. stadgade grund. Åstunda en eller flere kommuner eller delar av sådana med en sammanlagd befolkning av minst 20,000 personer att gemensamt bilda område för högre medborgerlig självstyrelse, äge därtill rätt, om sådant vid folkomröstning påyrkas med minst 2/3 av alla avgivna röster.

54 (52 och 53 §§) §.

Enligt nu gällande rätt vila hovrätternas sammansättning och uppgift, särskilt även med hänsyn till uppsikten över underrätters och executiva myndigheters verksamhet, å bestämmelser i grundlag. Utskottet har utmönstrat ur regeringsformen alla stadganden om hovrätt, hänvisande allenast till bestämmelser i allmän lag. Såsom orsak har anförts, att tillfälle borde beredas att utan ändring i grundlag genomföra en sådan reform av vårt rättegångsväsende att hovrätterne kunde omorganiseras eller jämväl h. o. h.

avskaffas. En dylik förändring är emellertid för närvarande fullständigt oförberedd, medan också rättegångsreformens genomförande i dess helhet alltjämt ännu torde komma att draga ut på tiden. Skulle däremot, såsom betänkandet förutsätter, alla bestämmelser om hovrätterne avlägsnas ur regeringsformen, komme stadganden rörande deras verksamhet att saknas, och bleve alltså en ny lagstiftning tillsvidare angående dessa domstolar omedelbart nödvändig. Då utskottets förslag således blott leder till nya omgångar och måhända till osäkerhet inom detta viktiga lagstiftningsområde, utan att någon verklig fördel uppnås, få vi vördsamt föreslå, *att i stället för denna paragraf måtte i regeringsformen intagas 52 och 53 §§ i propositionen.*

74 §.

Enligt vårt förmenande bör grundsatsen om att det medborgerliga deltagandet i landets försvar sker genom allmän värnplikt åtminstone så länge inrymmas i grundlag, tills en allmän världsfred byggd på inbördes erkännande av alla nationaliteters rätt och rörelsefrihet ernåtts eller utsikterna därför klarare framträda. Likaledes måste ock därförinnan förhållandet till Ryssland hava tagit en bestämd gestalt och trygghet emot detta land kunna påräknas. Även torde en omläggning av militärväsendet kunna försiggå först då sådant allmännare skett eller sker i andra stater.

Vidkommande de ur nationalitetssynpunkt oundgängliga garantier saknas i Utskottets förslag bestämmelser om militärens ämbetsspråk. Likaså saknas det ur likställighetssynpunkt så betydelsefulla medgivandet, att kommandospråket bör vara manskapets språk, varvid alltså komme att gälla bestämmelsen i värnpliktslagen att finska är kommandospråket. Olägenheterna av tvåspråkigheten böra likväl, såsom skäligt är, åvälvas befälet, icke gemene man.

Med hänsyn till ovanstående föreslås, att Lantdagen måtte antaga stadgandet i följande lydelse:

För fäderneslandets försvar är varje finsk man värnpliktig.

Värnpliktig skall i regel, där han ej annat åstundar, hänföras till trupp, vars manskap har samma finska eller svenska modersmål som han, samt alltid erhålla sin undervisning på detta språk. Trupp kommenderas på manskapets språk.

Trupp skall under fredstid såvitt möjligt förläggas inom dess eget språkområde.

Vid militären skall i tjänsteutövning, officiell skriftväxling, redovisning och expeditioner den allmänna språklagstiftningen lända till ef terrättelse.

Angående finsk medborgares krigstjänst samt den finska militären i övrigt stadgas genom lag.

76 §.

I reservationen till Grundlagsutskottets betänkande n:o 14 vid senare lantdagen år 1917 framhölls, hurusom den jämförelsevis höga ståndpunkt landets universitet i huvudstaden intager till ej ringa del beror på att universitetet fått bibehålla sin rätt till självstyrelse, samt yrkades, att föredragningen av universitetet rörande ärenden därför även framgent borde ankomma å dess kansler, vilken i allmänhet måste anses hava större förutsättningar härför än den minister, till vars departement undervisningsväsendet hör och vars tid och intresse upptages av en mångfald andra ärenden. Utskottet föreslår nu, att bestämmelsen om universitetets kansler skulle utelämnas ur regeringsformen, vadan det bleve beroende allenast av bestämmelserna i lagstiftningen rörande universitetet, huruvida en kansler skall finnas eller icke, medan i ingen händelse föredragning av ärenden rörande universitetet kunde ske genom kansler. Då vi allt fortfarande hysa den uppfattning, vilken tagit sig uttryck i förenämnda reservation, som då även av undertecknad Estlander omfattades, våga vi här föreslå att lagrummet erhölle följande lydelse:

Helsingfors universitet skall bibehållas vid sin rätt till självstyrelse. Universitetets högste styresman är dess kansler, vilken även för republikens president föredrager sådana universitetet rörande ärenden, som bero av presidentens avgörande.

Nya stadganden angående grunderna för universitetets organisation utfärdas genom lag, men närmare bestämmelser beträffande universitetet genom förordning, sedan i vartdera fallet universitetets konsistorium avgivit utlåtande.

Av detta stadgande betingas ändring jämväl uti 86 § 2 mom. därom, att presidenten *på framställning av universitetets konsistorium* utnämner *kansler.*

85 (83) §.

Utskottet har funnit gott revidera de i vår rätt hävdvunna allmänna grunderna för befordran till statstjänster med den påföljd, att „förtjänst" och „erfarenhet" utmönstrats samt i stället intagits begreppet „arbetsförmåga". Det förefaller icke troligt att vare sig uteslutningen eller tillägget skall bidraga till någon väsentlig förändring i sättet för befordring, ej heller att lagstadgandet sålunda skall erbjuda en enklare och lättare genomförd tillämpning. På dessa skäl be vi få förorda *antagande i denna del av propositionen oförändrad.*

90 (88) §.

Genom detta stadgande berövas vidsträckta kategorier av ämbets- och tjänstemän den oavsättlighet som de sedan äldre tider enligt vårt statsskick åtnjuta. Visserligen kan i allmän lag stadgas att tjänstemän skola vara oavsättliga, men en sådan bestämmelse komme icke att gälla med helgd av grundlag och kunde ånyo i lagstiftningsväg upphävas. Icke heller torde det kunna antagas, att ändamålet med detta lagrums bestämmelser är, att tjänstemännen framdeles skola genom lag förklaras vara oavsättliga.

Detta samma förhållande har utsträckts även till sådana tjänstemän, som för närvarande innehava befattningar, med vilka oavsättlighet är förenad. Lagen har alltså givits en retroaktiv verkan beträffande dem. De kunna nämligen enligt betänkandet, som häri ändrar propositionen, genom allmän lag och således utan ändring i grundlag överföras till annan tjänst utan eget begivande ävensom åläggas att avgå ur tjänsten vid viss ålder eller på grund jämväl av „förlust av arbetsförmåga". Och själva dessa villkor för avgång kunna ändras på samma sätt från en lantdag till en annan.

Men även beträffande domares oavsättlighet gäller det ovan sagda i så måtto, att också för deras vidkommande kan fastställas en viss ålder, då de böra från tjänsten avgå, varjämte samma obestämda villkor i fråga om förmåga att sköta tjänsten skall tillämpas. Och för domare jämväl komme att ega kraft bestämmelsen, att detta villkor utan ändring av grundlag kunna tillämpas på nuvarande innehavare av befattningarna.

Dessa med hänsyn till nuvarande innehavare av tjänster, såväl domare- som andra befattningar, synnerligen obilliga stadganden äro icke heller med avseende å tjänsters besättande för framtiden egnade att leda till målet, som väl måste anses vara ernåendet av en kunnig, plikttrogen, av sin uppgift intresserad samt redlig tjänstemannakår. Om i monarkiska stater en benägenhet för byråkratisk administration icke alltid kan undvikas, visar å andra sidan erfarenheten, att i radikala demokratier vanligen framträder en motsatt svaghet. Genom njugg avlöning, men ännu mer genom den beroende ställning och osäkerhet, vari tjänstemännen försättas genom saknad av oavsättlighetsgarantin, försvåras erhållandet av dugliga arbetskrafter, vilka i våra dagar å den privata arbetsmarknaden finna större uppskattning. För motvägandet av detta förhållande borde därför statstjänsterna erbjuda större förmån i avseende å trygghet i sysslans innehavande.

En tryggad ställning är ock egnad att hos tjänstemannen framkalla den självständighet och övertygelsetrohet, vilka

städse i vårt samhälle skattats högt och som ensamt göra deras verksamhet till en medborgerlig verksamhet i högre mening. Den möda och kärlek sådana tjänstemän nedlägga å sitt arbete mer än uppväga det nit, som hopp om belöning samt gunstsökande å ena sidan, fruktan för överordnade å den andra kunde tänkas alstra. En tjänstemannakår i beroende och osäker ställning skall snart nog befinnas sammansatt av personer, vilka gentemot sina förmän ådagalägga underdånighet och inställsamhet, men i förhållandet till underlydande eller andra av dem beroende taga skadan igen i fullkomligt byråkratisk anda. Icke heller kan det förbises, att beroende ställning även inverkar på tjänstemännens integritet.

Därtill kommer att, såsom det visat sig, just i republikanska stater ämbetsmännens avsättlighet kan leda till ett för samhällets och statens fromma i hög grad äventyrligt ombyte av tjänstemän i stor utsträckning i samband med växlingar i politiken, exempelvis vid nyval av president, liksom överhuvud missförhållanden i fråga om tjänstemännens ställning, utnämning och talrikhet i anmärkningsvärd grad kunna uppvisas just i dylika stater.

De reformer av statstjänstemannaförhållandena i vårt land, som verkligen äro av nöden, böra därför icke gå i den av Utskottet föreslagna riktningen, utan bör oavsättlighetsgrundsatsen även framgent bibehållas väsentligen i samma utsträckning som hittills och oberoende härav tjänstemän, vilka nu åtnjuta denna rätt, också få njuta den sig till godo.

Vi föreslå altså, att åt 90 § gives följande avfattning:

Alla domare och tjänstemän vid rättegångsverken vare tryggade vid rättigheten att icke annorlunda än efter laga rannsakning och dom kunna förklaras sina tjänster förlustiga; och må de ej heller utan eget begivande till annan tjänst förflyttas, utom då sådant föranledes av vidtagen ombildning av domstolsväsendet. Samma lag vare beträffande andra tjänstemän, vilka tillsättas med fullmakt, med undantag dock av dem, som

utan uppgjort förslag utnämnas av presidenten, samt av dem, som taga del i lantregeringen, ävensom statens uppbördsmän. Dessa kunna från tjänsten entledigas, när presidenten eller den myndighet, som utnämningsrätten tillkommer, finner det allmänna bästa sådant påkalla. Den som sålunda entledigas är berättigad att erhålla föreskriven pension efter ålders- och tjänsteår; vare dock skyldig att annat likartat ämbete mottaga, då sådant honom erbjudes.

(Återstoden lika som 3 och 4 mom. i propositionen).

93 (91) §.

I överensstämmelse med vad vi uti inledningen till denna reservation samt under 35 § framhållit, vore det för en naturlig utveckling av regeringens politiska ansvarighet och förhållandet till folkrepresentationen önskvärt att bestämmelsen uti 32 § 1 mom. L. O. därom, att statsrådets medlemmar „utses bland personer, som åtnjuta Finlands lantdags förtroende" måtte upphävas. Vi hemställa därför att detta stadgande måtte upphävas i L. O., liksom det enligt vårt förslag skulle utgå ur 35 § i denna regeringsform. Regeringsmedlemmarnas ansvarighet skulle sålunda regleras allenast genom 42 § i regeringsformen.

Andra mom. i förevarande slutstadgande borde därför erhålla följande lydelse:

Härigenom upphävas regeringsformen av den 21 augusti 1772 samt förenings- och säkerhetsakten av den 21 februari och 3 april 1789, 1 mom. 32 § i Lantdagsordningen av den 20 juli 1906, såsom detta lagrum lyder enligt lagen av den 31 december 1917, ävensom alla i andra lagar och författningar förekommande stadganden, som strida mot denna nya regeringsform.

Klämmen å sid. 9 i Utskottets betänkande.

Antagandet av Utskottets förslag till regeringsform såsom brådskande kunna vi under inga omständigheter tillstyrka. Skälen härför framgå av vad ovan anförts. Vilket beslut Lantdagen i anledning av propositionen och betänkandet kan komma att fatta och om det kräver att ändring av grundlag redan vid denna lantdag genomföres samt i övrigt är av sådan halt att detta kan försvaras, därom är ännu för tidigt att uttala sig.

Vi hemställa alltså, *att klämmen å sid. 9 av betänkandet måtte av Lantdagen förkastas.*

Helsingfors, den 21 maj 1919.

Ernst von Born. **Ernst Estlander.**

II.

Enär våra åsikter i många delar avvikit från de av Utskottets pluralitet godkända förslagen, få vi i det följande framföra vår avvikande ståndpunkt.

I. Allmänna stadganden.

Ehuru det i praktiken kan vara av mindre vikt, i vilken stilisering regeringsformens allmänna ledande principer bliva uttryckta, har det dock förefallit oss önskvärt, att redan i dessa inledningsstadganden riksdagens ställning såsom den egentliga innehavaren av den folket tillkommande statsmakten likasom ock medborgarnas husbonderätt tillräckligt tydligt komma till synes. Emedan av denna riksdagens ställning följer, att lagstiftningsmakten tillkommer enbart riksdagen, bör även detta uttalas. I överensstämmelse med den av oss omfattade parlamentariska principen, att regeringsmakten icke får vara personlig, utan att regeringen bör vara ansvarig inför representationen, borde här stadgas, att högsta verkställande makten utövas av presidenten i förening med statsrådet. Emedan vi icke kunna tillerkänna domstolarna ett oberoende, som i praktiken lätt kan råka i konflikt med statslivet, hava vi ur stadgandena angående domstolarna uteslutit den del, som berör deras oberoende. Vi få förty föreslå, att paragrafen måtte godkännas i följande form: 2 §.

2 §.

Statsmakten i *republiken* Finland tillkommer *finska* folket, som företrädes av dess *(utesl.)*

representation; *riksdagen består av en kammare och väljas representanterna till densamma genom direkta och proportionella val, där alla valberättigade hava lika rösträtt.*

Den lagstiftande makten utövas av riksdagen *(utesl.)*.

Den högsta verkställande makten är uppdragen åt en president jämte ett för statens allmänna styrelse tillsatt statsråd, bestående av en statsminister och nödigt antal ministrar.

Domaremakten utövas av *(utesl.)* domstolar, i högsta instans av högsta domstolen och högsta förvaltningsdomstolen.

II. Finska medborgares allmänna rättigheter och rättsskydd.

6 §. Det i Utskottets betänkande ingående stadgandet om expropriation av egendom för allmänt behov „mot full ersättning" komme enligt vår mening att i hög grad försvåra förverkligandet av nödvändiga sociala reformer, varför vi åt paragrafen föreslå följande ordalydelse:

6 §.

1 mom. likasom i Utskottets betänkande.

Angående expropriation av egendom för allmänt behov mot *(utesl.)* ersättning stadgas genom lag.

13 a §. I överensstämmelse med den mellan kulturfolk i allmänhet tillämpade praxis och det uttryckliga stadgande därom, som ingår i flere staters konstitution, föreslå vi, att efter den i betänkandet ingående 13 § skulle intagas följande nya paragraf:

13 a §.

Politiska förbrytare må icke utlämnas.

III. Lagstiftningen.

Huvudstadgandena angående riksdagens arbete äro av sådan vikt för hela statslivet, att de enligt vår mening borde intagas jämväl i regeringsformen. Av riksdagens ställning såsom den egentliga innehavaren av den folket tillkommande statsmakten följer enligt vår mening med nödvändighet, att riksdagen bör tillkomma rätt att fritt ordna sitt arbete inom gränserna för den genom valen bestämda perioden och att makten att besluta om förrättande av nya val och om riksdagens upplösning bör tillkomma riksdagen själv och icke regeringen; ett så viktigt beslut, som det om riksdagens upplösning, borde dock fattas med $^2/_3$ av de avgivna rösterna. **17 a §.**

Vi föreslå förty intagandet i regeringsformen av följande stadgande:

17 a §.

Lagtima riksdag sammankommer årligen, utan särskild kallelse och åtskiljes, efter att hava varit samlad etthundratjugu dagar med eller utan avbrott, enligt riksdagens beslut. Riksdagen kan dock besluta, att den skall tidigare eller senare åtskiljas, samt jämväl med $^2/_3$ majoritet besluta, att nya val skola förrättas och riksdagen upplösas. Presidenten äger rätt att förordna om riksdagen, såsom i 24 § stadgas.

Om riksdagen stadgas närmare i riksdagsordningen.

Enligt den „maktfördelning", som vi anse mest sund och nyttig för en modärn folkstat, bör den egentliga lagstiftningsmakten hel och odelad tillkomma riksdagen, den verkställande makten åter möjligast fullständig regeringen. I enlighet härmed bör regeringen med avseende å lagarnas stadfästande medgivas varken veto- eller uppskovsrätt. Regeringen bör äga och äger faktiskt andra lämpliga medel, med vilka den kan inverka på lagarnas stiftande. Prövningen därav, huruvida någon lag är för landet nyttig eller **18 §.**

skadlig, tillkommer icke regeringen, utan riksdagen. Här må framhållas, att denna rätt, jämväl i de länder, där den ännu finnes i moderat form, i allmänhet blivit en död bokstav. Under sådana förhållanden föreslå vi för föreliggande lagrum följande korta lydelse:

18 §.

Lag, som av riksdagen antagits, föredrages ofördröjligen i statsrådet för presidenten, som förordnar om dess offentliggörande i sådan ordalydelse den av riksdagen antagits.

IV. Styrelse och förvaltning.

Den form, som stadgandena angående presidentens och statsrådets befogenheter erhållit i Utskottets förslag, motsvarar icke de arbetande klassernas i Finland och andra demokratiska folklagers förhoppningar. I Utskottets betänkande har regeringsmakten icke såsom helhet byggts på parlamentarismens fasta grund. I stället har stadgats en personlig högsta regeringsmakt utan nödig ansvarighet. I det vi i det följande föreslå rättelse av detta missförhållande, föreslå vi även i några andra avseenden förbättringar i de till detta kapitel hörande delar av Utskottets betänkande.

22 §. Den av Utskottet föreslagna presidentperioden av 6 år förefaller alltför lång åtminstone i begynnelsen, då vår självständiga stat först befinner sig i sitt daningstillstånd, vadan ett skifte av statsöverhuvudet redan innan sex år kan vara önskvärt. Emedan inom representationens och annan offentlig verksamhet 3-årsperioden redan blivit traditionell, föreslå vi för ifrågavarande paragrafs första moment följande lydelse:

22 §.

Republikens president utses av riksdagen bland infödde finske medborgare städse för en tid av *tre* år.

Regeringens rätt att upplösa riksdagen har i vårt land visat sig synnerligen farlig för demokratin och parlamentarismen. Den djupa politiska och sociala klyfta och den kontrast, som allt fortfarande i Finland åtskiljer byråkrati och folk, skänker icke garantier för att upplösningsrätten icke fortfarande här skulle missbrukas. I en verkligen ansvarig regerings händer skulle upplösningsrätten måhända icke vara skadlig, men då statsöverhuvudet enligt Utskottets förslag icke är ansvarig för sina åtgärders ändamålsenlighet, må åt honom icke heller i något fall anförtros upplösningsrätt. Dessutom är det även oformligt, att den person, som riksdagen utnämner till ämbetet, finge rätt att upplösa riksdagen. I den av oss föreslagna formen skulle paragrafen således lyda: 26 §.

26 §.

Å presidenten ankommer att utfärda kallelse till urtima riksdag, att förordna om anställande av riksdagsmannaval samt att öppna och avsluta riksdagen *(utesl.)*.

Den i regeringens proposition ingående bestämmelsen om riksdagens delaktighet i avgörandet av utrikesärenden har i Utskottet blivit något förtydligad, men förbehåller dock även sålunda ändrad riksdagen ett mindre inflytande än vad i en modärn folkstat enligt vår mening borde vara fallet. Vårt lands förbindelser med övriga länder hava numera blivit så viktiga och beröra så djupt folkets hela liv, att de fordra upphörandet av den s. k. „hemliga diplomatin" och oavlåtlig uppmärksamhet gentemot utrikesärendena och kontroll över dem från riksdagens sida. Detta kunde ord- 32 §.

nas på samma sätt som i Sveriges statsform sålunda, att riksdagen genom sitt ständiga utskott för utrikesärenden övervakar regeringens åtgärder på detta område. I enlighet härmed föreslå vi, att paragrafen måtte erhålla följande lydelse:

32 §.

1 mom. likasom i Utskottets förslag.

Ärenden rörande utländska makter beredas av vederbörande minister och böra innan beslut fattas i och för avgivande av utlåtande bringas riksdagens utskott för utrikesärenden till kännedom.

3 mom. likasom i Utskottets förslag.

33 §. I Utskottets betänkande har den för presidentens ställning och hela vårt statsliv synnerligen viktiga frågan, huruvida och i vilken grad statsrådet är ansvarigt för presidentens beslut, blivit oklar. Sålunda har den fara för en personlig styrelse, mot vilken det finska folket så länge kämpat, ånyo visat sig inom dess synkrets i det ögonblick, då vårt land är i tillfälle att frigöra sig från densamma. Enda medlet att avlägsna detta för parlamentarismen hotfulla missförhållande, är ett stadgande, att ett beslut av presidenten kan tillkomma endast om statsrådets pluralitet förenar sig om presidentens åsikt, som sålunda jämväl blir statsrådets beslut, samt en uttrycklig bestämmelse därom, att den minister, som kontrasignerar presidentens förfogande, för sin del ansvarar jämväl för beslutets innebörd. Med beaktande av dessa synpunkter föreslå vi följande lydelse av paragrafen:

33 §.

Beslut fattas av presidenten i statsrådet på föredragning av den minister, till vars ämbetsområde ärendet hör. *Beslut kan tillkomma endast om statsrådets pluralitet omfattar presiden-*

tens åsikt; detta äger likväl icke tillämpning å de i 31 och 46 §§ omförmälda ärenden.

2 mom. likasom i Utskottets betänkande.

3 mom. likasom i Utskottets betänkande.

4 mom. *utesl.*

För riktigheten av expedition, genom vilken presidentens beslut utfärdas, ansvarar *på sätt som föredragande i allmänhet* den *minister,* som kontrasignerat beslutet.

VI. Statshushållningen.

Regeringens proposition, som Utskottet i huvudsak såsom sådan godkänt, är densamma, som den av senare lantdagen år 1917 efter utlysande av nya val godkända och sålunda på olagligt sätt tillkomna „Lagen om rättsgrunderna för statshushållningen", vilken nyligen torde blivit stadfäst, om ock ännu icke offentliggjord. I samband med denna lag godkände lantdagen bl. a. sådana ändringar i lantdagsordningen, att en för högst ett år beviljad skatt ävensom upptagande av statslån av lantdagen kunde beslutas med enkel röstpluralitet. I den av Utskottet föreslagna formen avgöras dessa frågor i regeringsformen varken i en eller annan riktning, utan förblir ärendet beroende av lantdagsordningen. Fördenskull kan frågan i detta sammanhang förbigås.

Vidkommande 68 § i Utskottets betänkande anteckna vi **68 §.** såsom vår principiella ståndpunkt, att då statsförslaget av en eller annan orsak icke blivit färdigt före ingåengen av det år, då det borde vara gällande, bör regeringen utverka riksdagens bifall till statshushållningens provisoriska fortsättande. I den av Utskottets pluralitet understödda formen lämnar denna paragraf i själva verket statsförslagets förlängande till största delen beroende av regeringens god-

tycke. Den av Utskottets pluralitet föreslagna väntetiden av två månader förbättrar icke saken, emedan två månader kunna bliva otillräckliga för en detaljerad behandling av statsförslaget. Den riksdagen naturligen tillkommande högsta kontroll- och beslutanderätten över statshushållningen bör enligt vår mening i regeringsformen uttryckas i så ovillkorlig och tydlig form, att regeringen icke genom upplösning av riksdagen eller på annat sätt ens för ett ögonblick blir i tillfälle att frigöra sig från den, utan att denna kontroll kommer att oavbrutet fortgå. Vi föreslå, att paragrafen måtte godkännas i följande lydelse:

68 §.

Skulle så hända, att statsförslaget icke *bleve* färdigt före ingången av det år, varunder det borde gälla, *må riksdagens bemyndigande utverkas för att inkomsterna provisoriskt uppbäras och utgifterna bestridas.*

2 mom. likasom i utskottets betänkande.

X. *De offentliga tjänsterna.*

84, 86, 87, 88 och 89 §§. Emedan stadgandena angående reglering av tjänstemannaförhållandena icke borde iklädas de styva former, vilka böra iakttagas i grundlagsärenden, föreslå vi, att de detaljerade stadgandena härom måtte uteslutas ur Utskottets förslag och att således i stället för 84, 86, 87, 88 och 89 §§ måtte godkännas följande allmänna stadgande:

84 §.

Angående ordningen för tjänsters besättande stadgas genom lag.

90 §. I den av Utskottets pluralitet föreslagna formen erkänner denna paragraf domarnas oavsättlighet. Emedan vi för vår

del icke kunna erkänna ens domartjänsterna såsom tjänstemännens egendom, hava vi icke kunnat omfatta nämnda förslag, utan ansett, att frågan om domares rätt att kvarstå i tjänst icke borde avgöras i den nya regeringsformen, utan att den borde lämnas beroende av vanlig lagstiftning. I anseende härtill föreslå vi följande lydelse för ifrågavarande paragraf:

90 §.

1 mom *(utesl.)*.

Angående *(utesl.)* tjänstemäns rätt att bibehållas i sina tjänster stadgas i särskild lag.

3 mom. *(utesl.)*.

4 mom. likasom i Utskottets förslag.

Helsingfors, den 21 maj 1919.

Hannes Ryömä. **Aino Lehtokoski.**
O. V. Elfving. **Väinö Voionmaa.**
Kaarle Hakala. **Julius Ailio.**

Om föreliggande reservation, såvitt den rör stadgandena angående expropriation av egendom, utlämnande av politiska förbrytare och presidentens vetorätt, förenar sig

Anton Kotonen.

Om föreliggande reservation förenar jag mig till alla delar. Dessutom föreslår jag, emedan jag anser det riktigare, att landsförsvarsväsendet så litet som möjligt omnämnes i grundlag, utan att detsamma helt och hållet borde ordnas genom vanlig lagstiftning, följande lydelse för 74 §:

74 §.

Om finska medborgares krigstjänst och Finlands militär stadgas genom lag.

Edv. Helle.

III.

Mot det sakliga innehållet i 11 § av regeringens proposition (utskottets 14 §) kan anmärkas, vilket även från svenskspråkigt håll flere gånger framhållits, att då det säges, att finsk medborgare vare berättigad att hos domstol eller förvaltande myndighet i sin sak använda sitt finska eller svenska modersmål, *enligt vad därom i lag stadgas*, det förblir osäkert, vilka och hurudana avvikelser från denna i grundlag uttalade princip den lag, som skall stiftas, kunde innehålla. Vidare är uttryckssättet i paragrafens tredje moment „såvitt det ej medför stora svårigheter" verkligen alltför misslyckat att införas i grundlag och den mot detsamma riktade kritiken från sin plats. I stället borde i grundlag uttalas, att den finsk- och svenskspråkiga befolkningens språkliga rättigheter skola genom lag ordnas enligt *enahanda* grunder, vilket stadgande skulle förverkliga jämlikheten utan att lämna plats för tvivel.

Såsom ett nytt uttryckssätt förekommer i propositionen „finskan och svenskan äro republikens nationalspråk". Häremot kan anmärkas, att detta antingen i sak intet säger, som icke paragrafen redan i sig själv skulle innehålla, eller uttrycker något, som icke är fullt tydligt. Kunde det anses, att man genom talet om två nationalspråk gåve stöd åt den falska teorin, att i Finland finnas två olika folk, borde propositionens ordalydelse i denna del ovillkorligen avböjas. Observeras bör dock, att då ett motsvarande stadgande ingår i Schweiz' konstitution, detsamma där tvärtom anses hänvisa till nationens enhet trots de olika språken. Ställande oss således på den ståndpunkten, att det nu i grundlagen föreslagna stadgandet innehåller den princip, att Finlands folkelement med olika språk tillhöra samma nation, som har

två nationalspråk, hava vi ansett oss kunna till införande i regeringsformen godkänna detta stadgande, på vilket från svenskt håll så stor vikt blivit lagd.

Vi få förty föreslå,

att den av regeringen föreslagna paragrafens första och fjärde moment måtte bibehållas, men att i stället för andra och tredje momenten måtte intagas följande stadgande:

Om finsk medborgares rätt att hos domstol eller förvaltande myndighet i sin sak använda sitt finska eller svenska modersmål samt på detta språk erhålla sina expeditioner stadgas genom lag, med beaktande av, att landets finsk- och svenskspråkiga befolknings rätt ordnas enligt enahanda grunder.

Helsingfors, den 21 maj 1919.

E. N. Setälä. **O. V. Elfving.**
Anton Kotonen. **Hannes Ryömä.**
R. Erich. **Aino Lehtokoski.**

IV.

Fortfarande hålla vi före, att en regeringsform, enligt vilken det finska rikets överhuvud icke vore en blott för viss tid vald styresman, utan en med livslång och ärftlig värdighet beklädd statschef, som utövade sin makt i stöd av och i enlighet med en demokratisk konstitution— en regeringsform, som här kunde utformas fullt i överensstämmelse med det finska folkets skaplynne och oberoende av utländska förebilder — bäst skulle motsvara det finska folkets verkliga intressen, enär densamma gåve de bästa garantier för den högsta regeringsmaktens enhetlighet och följdriktighet, genom sin opartiskhet bäst tryggade den medborgerliga friheten ävensom genom hela sitt väsende bäst upprätthölle idén om statens och nationens helhet. Då denna åsikt emellertid inom Utskottet icke erhållit tillräckligt understöd samt uppenbarligen icke heller kan erhålla det av den nuvarande lantdagens majoritet, hava vi ansett oss skyldiga att inrikta vår strävan på åstadkommandet av en möjligast duglig republikansk konstitution. I det vi alltså i själva grundfrågan fullt lojalt ställt oss på denna ståndpunkt och utgående därifrån, äro vi dock i många stycken av skiljaktig mening med Utskottet därom, huru den republikanska regeringsformen borde hos oss genomföras.

Föreliggande grundlagsförslag är med avseende i sin struktur icke till alla delar helt och följdriktigt. Indelningen tillfredsställer icke i systematiskt avseende alla anspråk. Då denna fråga likvisst icke äger någon avgörande betydelse, enär förslag i syfte att ändra lagförslagets struktur avsevärt komme att fördröja ärendets behandling och då Utskottet i detta avseende dock infört vissa

ändringar, vilja vi icke framställa ändringsförslag av denna art. Däremot anhålla vi om att få anmäla vår reservation beträffande följande paragrafer.

1 §.

Den benämning, som i finskt språkbruk vunnit insteg såsom motsvarighet till latinets *res publica* och dess härledningar i andra språk, är „*tasavalta*". Denna benämning är i vissa hänseenden misslyckad och vilseledande. Någon „jämnstrukenhet" är icke i och för sig väsentligen utmärkande för detta statsskick; jämväl aristokrati och fåmannavälde äro möjliga inom dess ram. Inom doktrinen kan detta statsskick icke heller definieras annorlunda än att det utgör motsatsen till monarki. Då ordet „republiikki" på grund av dess främmande ursprung icke lämpar sig, förorda vi benämningen „kansanvaltio" — „folkstat" — som kort och träffande angiver en för den modärna staten väsentlig egenskap, nämligen den, att all offentlig makt utgår från folket. Och gå vi till sakens kärna, lämpar sig „kansanvaltio" synnerligen väl såsom motsvarighet för *res publica* i nutida mening. *Res publica* betyder intet annat än offentlig angelägenhet eller allmänt intresse, d. v. s. med anläggande av ett nutida åskådningssätt en gemensam angelägenhet, en folkets sak; med andra ord: staten är en folkstat.

Därest den av oss föreslagna förändringen införes i första paragrafen, bör självfallet motsvarande ändring vidtagas i åtskilliga andra paragrafer, likvisst sålunda, att det på grund av sakens beskaffenhet och sammanhanget understundom är lämpligare att använda uttrycket „staten" eller „riket".

Vi föreslå alltså,

att första paragrafen erhölle följande lydelse:

Finland är en suverän *folkstat*, vars konstitution är fastställd genom denna regeringsform och övriga grundlagar.

2 §.

I betraktande av att staten, såsom en juridisk person, själv är bärare av statsmakten, samtidigt som folket onekligen är denna makts urgrund och kraftkälla, är det riktigare att säga, att statsmakten utgår från folket eller grundar sig på folket än att densamma tillhör folket.

Än vidare föreslå vi, att det främmande ordet „president", vars uttal för mången finsk medborgare erbjuder svårighet, skulle utbytas mot „valtakunnan esimies" — „riksföreståndare" eller „rikspresident. — Motsvarande förändring borde självfallet införas i övriga paragrafer, i vilka uttrycket president nu förekommer.

Om i detta grundstadgande såsom indelningsgrund uppställas statens uppgifter eller funktioner och alltså t. ex. riksdagen omnämnes blott i samband med lagstiftningen, så antyder detta ett tydligt åtskiljande av statsmakterna eller rätteligen statens uppgifter (séparation des pouvoirs) och giver alltså en falsk bild av det i lagförslaget utstakade statsskickets struktur, som i själva verket grundar sig på ett strängt parlamentariskt system. Rätteligen böra alltså statens huvudorgan läggas till grund för indelningen.

Vi föreslå alltså,

att 2 § måtte erhålla följande lyselse:

All offentlig makt i Finland grundar sig på folket, som företrädes av riksdagen och som väljer rikspresidenten. Riksdagen utövar den lagstiftande makten jämte rikspresidenten och deltager jämväl i övrigt i utövningen av statsmakten på sätt därom i grundlag stadgas. Angående riksdagens organisation och uppgifter stadgas i riksdagsordningen.

Den högsta verkställande makten är uppdragen åt rikspresidenten. Därjämte skall för statens allmänna styrelse och ledningen av de skilda förvaltningsgrenarna finnas ett statsråd, bestående av en statsminister och nödigt antal ministrar.

4 mom. enligt utskottets betänkande.

6 § (5 §).

Ehuruväl vi erkänna, att uttrycket „förvärvad rättighet" är ett i någon mån obestämt och omtvistat begrepp, anse vi emellertid, att dess väsentliga innebörd i vårt rättsliv är så stadgad och av så stor betydelse för samhället, att förvärvade rättigheter icke borde berövas det skydd, som grundlag av ålder skänkt dem.

Vi föreslå fördenskull,

att till 1 mom. 6 § måtte fogas andra meningen ur 1 mom. 5 § i regeringens proposition.

15 §.

Då i denna paragraf förlänande eller bärande av adelskap, titlar och ordnar förbjudes, är detta enligt vår uppfattning att onödigtvis gå alldeles för långt. Skulle bärande av adelskap förbjudas, komme en motsättning att tillskapas med vissa ännu gällande rättsstadganden, bl. a. riddarhusordningen; förbudet mot bärandet av alla slags titlar skulle allaredan genom sin summariska avfattning vålla mycken förvirring. Riktat mot ordensväsendet skulle åter förbudet i visst mån kränka internationell hövlighet. Då här icke är fråga om något för folkfriheten farligt stadgande, varemot förbudet på vissa håll onödigtvis komme att väcka ovilja och motstånd, bör enligt vår uppfattning detta i oträngt mål i regeringsformen införda tillägg avlägsnas. Förbud av denna beskaffenhet utgöra för övrigt ingen prydnad för regeringsformen eller något tillskott i dess värdighet. För att skänka dem, som finna behag i dylika stadganden, någon ersättning, kunde det vara på sin plats att stadga förbud mot upphöjande i adligt stånd, även om det icke kan antagas, att nya adelskap i något fall hädanefter komme att förlänas. Vi föreslå,

att paragrafen måtte erhålla följande lydelse:

Adelskap må framdeles icke i riket förlänas.

18 § (15 §).

Då förslaget förutsätter ett strängt parlamentariskt regeringssystem, är det knappast sannolikt, att riksprésidenten, även om han vore benägen att effektivt begagna sig av sin vetorätt, i allmänhet kunde förmå vederbörande minister att kontrasignera sin sanktionsvägran. Frågan om vetorättens omfattning är sålunda praktiskt taget icke av större betydelse. Vi föreslå emellertid vetorättens bibehållande, emedan dess användande i undantagsfall (i synnerhet även i samband med riksdagsupplösning) kunde ifrågakomma och verka nyttigt, och emedan förslaget, glädjande nog, medgiver statsöverhuvudet en såsom *stadfästelse* betecknad delaktighet i lagstiftningen (ehuru det härvid visserligen icke är fråga om sanktion i strängt statsrättslig betydelse). Det vore inkonsekvent om riksdagen, efter det statsöverhuvudet begagnat sin vetorätt, med enkel majoritet kunde besluta om *grundlagsförändring;* fördenskull bör härvid, såsom annars vid stiftande av grundlag, fordras tvåtredjedels majoritet. Vi föreslå sålunda,

att 18 § erhölle följande lydelse:

1 mom. enligt Utskottets betänkande.

Lagen skall stadfästas i den lydelse, vari den av riksdagen antagits. Varder lagen ej av presidenten (riksprésidenten) stadfäst, blir den gällande även utan stadfästelse, därest riksdagen efter nya val ånyo godkänt densamma oförändrad, med flertalet *eller, då fråga är om grundlag, med två tredjedelar* av de avgivna rösterna. I annat fall skall lagen anses hava förfallit.

3 mom. enligt Utskottets betänkande.

22 § (20 §).

Lika oväntat som opåkallat har regeringens proposition ställt sig på den ståndpunkt, att riksdagen skall välja riksprésidenten, ehuru det tidigare alltid betraktats såsom na-

turligt, att denne bör väljas av folket, om än medelst indirekta val, och ehuru sistnämnda ordning ovillkorligen bättre motsvarar ett organiskt statslivs krav. Förhållandena i Frankrike kunna härvidlag icke tjäna såsom förebild; den omständigheten att parlamentet, organiserat såsom nationalförsamling, väljer presidenten, har gjort hans ställning svagare än den enligt statsförfattningen borde vara, något som av de främste sakkunnige beklagas. Rikspresidenten skall ju i varje fall vara bunden av de av riksdagen beroende ministrarnas medverkan; om därtill kommer, att han själv skulle väljas av riksdagen, skulle han lätteligen i det allmänna medvetandet komma att framstå såsom underordnad riksdagen, oaktat även han, enligt riktiga grundsatser, bör kunna uppträda i folkets namn och såsom dess förtroendeman. I Frankrike har det dessutom med skäl framhållits såsom en olägenhet, att till president överhuvud icke utses en tillräckligt framstående och tillräckligt stort förtroende åtnjutande person samt att presidenten lätteligen kommer att överskuggas av premiärministern, omständigheter, som stå i samband med förenämnda valsystem. Gentemot allt detta är synpunkten, att färre val bliva nödiga, därest rikspresidenten utses av riksdagen, icke av synnerlig vikt. Vi föreslå alltså,

att 22 § måtte erhålla följande lydelse:

Republikens president (rikspresidenten) utses av Finlands folk *bland införda finska medborgare* städse för en tid av sex år.

Valet av rikspresident förrättas av elektorer, vilkas antal utgör 300. Beträffande valrätt och valbarhet i sådant val samt, i tillämpliga delar, valsätt och valordning är gällande vad om lantdagsmannaval är stadgat. Dock må lantdagsman ej utses till elektor.

Val av elektorer verkställes den 15 och 16 januari, och den därpåföljande 15 mars sammankomma elektorerna under statsministerns presidium för val av rikspresident. Erhåller någon vid valet, som verkställes med slutna sedlar,

mera än hälften av de avgivna rösterna, är han vald. I annat fall verkställes omedelbart nytt val och, därest icke någon härvid erhåller ovillkorlig röstövervikt, skall ytterligare val förrättas och den förklaras vald, som därvid erhållit de flesta rösterna. Bliva vid tredje omröstningen rösttalen lika, avgöre lottning.

De två sista momenten enligt utskottets betänkande.

23 och 24 §§ (21 och 22 §§).

I överensstämmelse med föregående paragraf borde ordalydelsen av den försäkran, som statsöverhuvudet skall avgiva, ändras sålunda, att däri angives, att riksspresidenten blivit vald av Finlands folk.

Vi finna icke någon anledning föreligga, varför riksspresidenten i den händelse, att han väljes efter företrädarens frånfälle eller på grund av bestående förfall för företrädaren, skulle tillträda sitt ämbete först den första dagen i påföljande månad. Då t. ex. förändringar inträffa i regeringens sammansättning, träda de nya ministrarna omedelbart i funktion. Vi föreslå fördenskull,

att 1 mom. 23 § måtte godkännas enligt regeringens proposition, samt
att 24 § erhåller följande lydelse:

Vid *(utesl.)* förfall för riksspresidenten utövas hans *åligganden* av statsministern; *(utesl.)* är förfallet bestående, skall val av ny president så snart som möjligt anställas, *och tillträder denne sitt uppdrag omedelbart efter valet.*

33 § (31 och 32 §§).

Enär Utskottets formulering, vari två paragrafer sammanslagits, lämnar oavgjort, huru för riksspresidenten skola föredragas de ärenden, som ankomma å statsöverhuvudet i hans egenskap av högsta befälhavare för krigsmakten, föreslå vi,

att till 33 §, vars 1 mom. skulle utgöras av det av Utskottet föreslagna 1 mom., enligt regeringens proposition måtte fogas såsom 2 mom.:

Ärende, som ankommer å rikspresidenten i egenskap av högste befälhavare, avgör rikspresidenten i närvaro av vederbörande minister. Denne åligger att yttra sig i ärendet samt att, då han är av annan mening än rikspresidenten, låta anteckna denna i protokollet. Är ärendet av särskild vikt, tillstyrke ministern i sådant fall, att rikspresidenten ville hänskjuta ärendet till utlåtande av ett krigsråd och därtill kalla tvänne eller flere högre militära ämbetsmän.

Därutöver föreslå vi

att de av Utskottet föreslagna 2, 3, 4 och 5 mom. måtte bilda en särskild paragraf, såsom i regeringens proposition.

35 § (34 §).

Därest parlamenterismens bekanta formel, enligt vilken regeringsledamöterna böra åtnjuta representationens förtroende och vilken naturligtvis är lämplig såsom politisk norm, i strid med sin egen natur upphöjes till en rättsgrundsats med grundlags helgd, är densamma allaredan genom sitt obestämda innehåll ägnad att förvanska ett normalt parlamentariskt regeringssystem. Sålunda framställer sig frågan, huru detta „förtroende" skall konstateras redan före ministrarnas utnämning, vem som då skall avgöra denna fråga och om statsöverhuvudet alls skall förmå bevara någon självständighet vid valet av ministrar. Likaledes *kan* detta stadgande så tillämpas, att bildandet av en koalitionsregering i hög grad försvåras, för att icke nämna andra eventuella svårigheter.

Med hänsyn till dessa omständigheter, och ehuru ett motsvarande stadgande redan kommit att inflyta i lantdagsordningen, föreslå vi, att ifrågavarande stadgande, som snarare förhindrar än befrämjar tillämpningen av ett parla-

mentariskt regeringssystem, måtte uteslutas ur förslaget till regeringsform och i enlighet härmed ur lantdags (riksdags-) ordningen. — I övrigt finna vi i motsats till utskottets pluralitet önskligt, att sista meningen i 34 § av regeringens proposition bibehålles, och föreslå sålunda,

att paragrafen måtte erhålla följande lydelse:

Till medlemmar av statsrådet *(utesl.)* kallar rikspresidenten för redbarhet och skicklighet kända infödda finska medborgare. Den minister, till vars handläggning ärenden rörande justitieförvaltningen höra, samt minst en av de andra ministrarne skola vara lagfarna.

42 § (41).

Utskottet har utan tillräcklig saklig utredning till denna paragraf fogat ett moment, enligt vilket vid början av varje lagtima riksdag statsrådets och dess olika ministeriers protokoll skola föreläggas riksdagens grundlagsutskott. Stadgandet har blivit ofullständigt, i ty att däri icke säges, huru grundligt och i vilket syfte utskottet är *skyldigt* att befatta sig med dessa protokoll. Redan fördenskull borde det föreslagna stadgandet icke utan närmare eftertanke inryckas i regeringsformen. Som förebild har givetvis tjänat den i Sveriges regeringsform 105 och 106 §§ förutsatta granskningsrätt, som ankommer å konstitutionsutskottet och vilken just är anordnad sålunda, att utskottet äger rätt att infordra statsrådets protokoll för att på grund av denna granskning kunna pröva, huruvida någon regeringsledamot gjort sig skyldig till lagstridigt förfarande och alltså bör ställas under åtal. Detta förfarande är av säregen beskaffenhet och återfinnes icke annorstädes. Även i Sverige försäkras, att stadgandet blivit betydelselöst, vilket även är alldeles naturligt. Ty ju mer regeringens ansvarighet vinner stadga och antager nya mera omedelbara former, desto överflödigare blir ett dylikt förfarande, och till dess införande saknas i varje fall anledning i en stat, där detsamma icke av ålder kommit till användning.

Till det föreslagna stadgandet finnes så mycket mindre anledning som lantdagens utskott allaredan nu jämlikt lantdagsordningens 46 § äga en synnerligen vidsträckt rätt att få tillgång till offentliga myndigheters handlingar samt inhämta muntliga och skriftliga upplysningar.

Vi föreslå därför,

att 3 mom. 42 § i utskottets betänkande icke måtte intagas i regeringsformen.

46 § (45 §).

Stadgandet i denna paragrafs 2 mom. att riksdagen kan döma rikspresidenten till ämbetets förlust om justitiekanslern eller statsrådet finner, att rikspresidenten gjort sig skyldig till högförräderi, landsförräderi eller annat grovt brott, är enligt vår uppfattning icke lämpligt och motsvarar icke den av oss omfattade ståndpunkten, att rikspresidenten skall väljas av folket självt och icke av riksdagen. Det bör anses vara riktigare, att riksdagen besluter om åtals väckande mot rikspresidenten, än att riksdagen, om än inom vissa gränser, *såsom domstol* prövar hans verksamhet. Enligt vår mening är det även tillräckligt, att åtalsgrunderna inskränkas till högförräderi och landsförräderi, vilka båda äro i strafflagen noggrant definierade brott. Vi föreslå fördenskull,

att 2 mom. 46 § måtte godkännas så lydande som det ingår såsom 2 mom. 45 § i regeringens proposition.

48 §.

En särskild justitieombudsman, som icke heller föreslagits i regeringens proposition, torde böra anses överflödig. Till denna erfarenhet har man även kommit i Sverige, som i förevarande avseende tjänat såsom förebild. Olämpligt anse vi att i regeringsformen, såsom i denna paragraf skett, stadgas om iakttagande av en i riksdagens arbetsordning ingående bestämning. Vi föreslå alltså,

att 48 § måtte från förslaget utelämnas.

76 § (75 §)

Enär vid stiftandet av lag angående grunderna för universitetets organisation kansler för universitetet säkerligen kommer att bibehållas, är det skäl att kansler även i regeringsformen omnämnes. Vi föreslå fördenskull,

att paragrafens 1 mom. måtte godkännas enligt regeringens proposition.

78 § (76 §).

Principen att staten bör kostnadsfritt bereda alla medborgare den allmänna elementarbildning, som ingår i den allmänna läroplikten, är oomtvistlig, men det är att gå alldeles för långt om det principiellt fastslås att staten bör åt alla, även åt förmögna och klent begåvade, bekosta jämväl avgiftsfri högre undervisning. Enär den högre undervisningen hos oss nödvändigtvis till stor del måste överlåtas åt privatskolorna, kunde denna princip icke ens genomföras med mindre statsunderstödet åt privatskolorna ökades i så betydande grad, att landets tillgångar näppeligen medgåve detta. Enär alltså det föreslagna 2 mom. av 78 § icke kan betraktas såsom principiellt riktigt och då detsamma dessutom formellt är stridande mot 61 § och lämnar å sido de i 80 § omförmälda undervisningsanstalterna, föreslå vi,

att det av utskottet föreslagna 2 mom. från paragrafen uteslutes.

82 § (80 §).

I betraktande av den centrala betydelse, som den evangelisk-lutherska kyrkan haft och förmodligen även framgent kommer att äga i det finska folkets religiösa liv, och med hänsyn till den särställning, vilken tillkommer densamma framom andra religiösa samfund, synes oss det i 1 mom. 80 § av regeringens proposition använda uttryckssättet vara fullt på sin plats. Vi föreslå,

att 82 § måtte erhålla följande lydelse:

Den evangelisk-lutherska kyrkan är det finska folkets allmänna kyrka. Om denna kyrkas organisation och förvaltning stadgas i kyrkolagen.

2 och 3 mom. enligt propositionen och betänkandet.

85 § (83 §).

Synnerligen beklagligt anse vi utskottets beslut angående befordringsgrunderna vid tjänsters besättande. Jämte det utskottet uteslutit „förtjänst" och „erfarenhet" har utskottet såsom befordringsgrund tillagt „arbetsförmåga", varmed huvudvikten fästes vid vederbörande sökandes kvantitativa arbetsprestation utan avseende å dess beskaffenhet. Då vi medgiva, att bestämningen om „erfarenhet" tolkats sålunda, att överhövan stor vikt lagts vid antalet tjänsteår, kunna även vi samtycka till dess uteslutande, enär vi hålla före att densamma innefattas i ordet „förtjänst", som vi ovillkorligen anse böra bibehållas såsom befordringsgrund, ävensom i ordet „skicklighet". Det av utskottet föreslagna ordet „arbetsförmåga" borde borde utbytas mot ordet *förmåga,* varmed antyddes, att naturlig begåvning och framstående egenskaper vid tjänsters besättande borde beaktas. Vi föreslå sålunda,

att 85 § erhölle följande lydelse:

De allmänna grunderna för befordran till statstjänster äro skicklighet, *förmåga,* förtjänst *(utesl.)* och beprövad medborgerlig dygd.

86 § (84 §).

Parlamentarismen tenderar överallt till ministerstyrelse. Utrikesministern äger i främsta rummet ansvara för, att lämpliga personer utses till Finlands sändebud och konsuler i utlandet, och därför bör utnämnandet av dessa funktionärer i främsta rummet äga rum enligt hans framställning; då ut-

nämningen i varje fall komme att äga rum i statsråd, är statsrådets inflytande på utnämningarna allaredan härigenom garanterat. Vi föreslå alltså,

att från 7 mom. 86 § måtte uteslutas de av utskottet tillfogade orden „på statsrådets framställning".

90 § (88 §).

Till principen om domares oavsättlighet hör jämväl, att de icke utan eget samtycke kunna förflyttas till annan tjänst, ty dylik förflyttning kunde anlitas såsom bestraffningsåtgärd eller såsom medel att förekomma en misshaglig dom. Otvivelaktigt måste detta jämväl anses innefattat i den av utskottet föreslagna ordalydelsen, men genom att utesluta senare delen av 1 mom. av paragrafen i regeringens proposition har utskottet omöjliggjort förflyttning av domare utan deras samtycke till annan befattning även i det fall, att domstolsväsendet komme att ombildas, utan komme då, enligt paragrafens sista moment, domare att uppföras på indragningsstat. I betraktande härav finna vi det vara av vikt att föreslå,

att till paragrafens 1 mom. måtte enligt regeringens proposition fogas följande tillägg:

och må de ej heller utan eget begivande till annan tjänst förflyttas, utom då sådant föranledes av vidtagen ombildning av domstolsväsendet.

91 § (89 §).

Grundlagsutskottet har på goda grunder uteslutit 2 mom. 81 § i regeringens proposition, enligt vilket varje tjänsteman ägde pröva jämväl den frågan, huruvida ett stadgande i allmän lag tillkommit i grundlagsenlig ordning. Enär emellertid förslaget i utskottets betänkande är bristfälligt så till vida, som detsamma angående denna viktiga angelägenhet icke innehåller något stadgande, och enär skäl förelig-

ger att, med avseende å prövningen av utfärdade rättsstadgandens grundlagenlighet, göra skillnad mellan allmän lag och administrativa förordningar, föreslå vi,

att 91 § måtte erhålla följande lydelse:

1 mom. enligt propositionen och betänkandet.

Om ett stadgande i en förordning står i strid med grundlag eller annan lag må det ej av domare eller annan tjänsteman tillämpas.

Uppkomma tvivelsmål huruvida en lag överensstämmer med statsförfattningen, avgöres frågan av högsta domstolen.

93 § (91 §).

Enär stadgandet angående det första presidentvalet lämpligast tillhör de stadganden, som äro av nöden för den nya regeringsformens bringande i verkställighet, föreslå vi,

att 2 mom. 93 § måtte godkännas i den form detsamma äger i 3 mom. 91 § av regeringens proposition.

Helsingfors, den 21 maj 1919.

E. N. Setälä. **R. Erich.**

Wilh. Malmivaara.

Om förestående reservation förenar sig undertecknad vad angår 78 och 82 §§.

Juho Torppa.

V.

Den av Utskottet föreslagna 74 § (73 § i regeringens proposition) har redan med avseende å sin ordalydelse erhållit en så misslyckad lösning, att vi icke på något sätt kunna godkänna densamma.

Emedan allt mera olika åsikter begynt göra sig gällande därom, huruvida försvarsväsendet i framtiden skall grundas på allmän värnplikt, finna även vi det riktigt, att regeringens proposition i denna del ändras och i stället endast uttalas skyldigheten att vara delaktig i fäderneslandets försvar och medverka till detsamma — en skyldighet, som bör tillkomma alla medborgare, icke blott männen — samt i övrigt hänvisas till stadganden, som skola utfärdas genom lag.

Emedan militärväsendets ordnande helt och hållet bleve beroende av vad därom genom lag stadgas, äro språkbestämmelserna ur systemets synpunkt icke här på sin plats. Emedan vi dock anse, att de i regeringens proposition ingående sakliga förslagen äro sådana, att de i huvudsak kunna godkännas, vilja vi icke motsätta oss deras införande i denna paragraf därhän ändrade, att däri icke skall talas om „kompani eller större truppförband", utan endast om „truppförband" och att ur paragrafen skall framgå att undervisning på modersmålet ovillkorligen skall meddelas endast, då soldat tillhör truppförband med samma språk som han själv. Däremot borde i paragrafen icke intagas någon bestämmelse om truppavdelningarnas förläggning. I allmänhet är det visserligen mycket önskvärt, att truppavdelningarna få tjänstgöra på vissa hemorter, men detta kan icke förverkligas med avseende å gränsbevakningarna och speciella vapenslag, varför det är olämpligt att i denna sak intaga nå-

gon bestämmelse i grundlag, detta så mycket mera, som „hemtrakt" är ett mycket obestämt begrepp. Om några språkbestämmelser skola införas i paragrafen, bör i desamma ur synpunkten av arméns enhet ingå åtminstone det stadgande, att kommandospråket bör vara finska.

Vi få förty föreslå,

att paragrafen måtte erhålla följande lydelse:

Varje finsk medborgare är skyldig att deltaga i fosterlandets försvar samt att bispringa detsamma, såsom därom i lag stadgas.

Värnpliktig bör, därest han icke själv annat åstundar, såvitt möjligt, hänföras till sådant *(utesl.)* truppförband, vars manskap har samma finska eller svenska modersmål som han, och erhålla *där* sin undervisning på detta språk. Militärens kommandospråk är finska.

Helsingfors, den 21 maj 1919.

E. N. Setälä. **Anton Kotonen.**

VI.

Emedan jag icke kan anse den formulering tillfredställande, som Utskottet givit 74 §, får jag föreslå, att propositionens motsvarande stadgande måtte godkännas, likväl i ett par punkter förtydligat. Paragrafen skulle i enlighet därmed erhålla följande lydelse:

74 §.

För fäderneslandets försvar är varje finsk man värnpliktig.

Värnpliktig bör, därest han icke själv annat åstundar, såvitt möjligt, hänföras till sådant truppförband, vars manskap har samma finska eller svenska modersmål som han, och inom detsamma erhålla sin undervisning på detta språk. Militärens kommandospråk är finska.

3 mom. likasom i regeringens proposition.

Helsingfors, den 21 maj 1919.

R. Erich.

VII.

Emedan jag anser, att redan sättet för val av president väsentligen inverkar på den valde presidentens maktställning och förhållande till riksdagen, och då det för åstadkommandet av en stark regeringsmakt är nödvändigt, att presidenten såsom statens överhuvud icke redan på förhand göres beroende av majoritetsgruppernas i riksdagen understöd, kan jag icke förena mig om utskottets förslag, att förrättandet av valet av president överlämnas åt riksdagen. Även ur demokratins synpunkt är det enligt min uppfattning politiskt sundare, att — då direkta presidentval icke mera kunna komma i fråga — folket indirekte genom elektorer får förrätta val av president, vilket i varje fall sker under andra tecken än riksdagsvalen, och kan, med beaktande av den varje gång rådande såväl inrikes- som utrikespolitiska situationen, även i partigrupperingarna för valet av president giva upphov till alldeles andra idésammanslutningar än riksdagsvalen. Redan från demokratins ståndpunkt bör således denna möjlighet reserveras för i andra frågor måhända olikasinnade idésammanslutningar, och detta sker, om valet av president överlämnas åt elektorer.

Enär dessutom åt presidenten i konstitutionen beretts tillfälle att efter upplösning av riksdagen genom nya val vädja till folket, förefaller det som en motsägelse, för att icke säga onaturlighet, att presidenten i ett sådant fall skulle upplösa en riksdag, som valt honom till rikets ledare, eller försökte hålla en riksdag församlad, av vars gunst efter den första maktperiodens utgång presidentens återval är beroende.

I den nya konstitutionen är riksdagens makt jämväl med avseende å rikets styrelse även i övrigt tillräckligt tryggad,

varför jag icke ur ståndpunkten av rikets välfärd finner det lyckligt, att presidentens, det är den högsta verkställande maktens tillsättande lämnas beroende av riksdagen. Folkets vilja förverkligas enligt min uppfattning mest ostridigt och tydligt därigenom, att folket för val av president får särskilt välja elektorer enligt sitt eget sinne.

Av dessa orsaker och då jag har mig bekant, att ovananförda synpunkter äro mycket allmänna i de valmanskretsar, genom vilkas vilja jag blivit i tillfälle att fullgöra mina skyldigheter såsom folkrepresentant, anser jag mig förpliktad att efter bästa prövning framföra min från Grundlagsutskottets beslut i ärendet avvikande mening och vågar förty vördsamt föreslå,

att Lantdagen måtte godkänna följande ordalydelse för 22 § i Regeringsform för Finland:

22 §.

Republikens president utses av Finlands folk städse för en tid av sex år.

Då president skall utses, väljas först trehundra elektorer, Beträffande valrätt och valbarhet i sådant val samt, i tillämpliga delar, valsätt och valordning är gällande vad om lantdagsmannaval är stadgat.

Val av elektorer verkställes den 15 och 16 januari, och den därpåföljande 15 mars sammankomma elektorerna under statsministerns presidium för presidentval. Erhåller någon vid valet, som verkställes med slutna sedlar, mera än hälften av de avgivna rösterna, är han vald. I annat fall verkställes omedelbart nytt val och, därest icke någon härvid erhåller absolut röstövervikt, ytterligare val mellan de två kandidater, som i detta val erhållit största antalet röster. Falla rösterna lika, avgör lotten.

Helsingfors, den 21 maj 1919.

Arvi Pitkänen.

Om ovanstående reservation förenar sig undertecknad.

Juho Torppa.

VIII.

Jag har icke kunnat omfatta den i Utskottets betänkande ingående 14 §, varför jag anhåller att åt sagda paragraf få föreslå följande lydelse:

14 §.

Finsk medborgare vare berättigad att hos domstol eller förvaltande myndighet i sin sak använda sitt finska eller svenska modersmål, enligt vad därom i lag stadgas.

Stadganden angående domstols- och ämbetsspråk utfärdas genom lag.

Den finsk- och svenskspråkiga befolkningens kulturella och ekonomiska behov skola av staten enligt enahanda grunder tillgodoses.

Helsingfors, den 20 maj 1919.

Juho Torppa.

IX.

Vi hava med avseende å utskottets betänkande i flere punkter varit skiljaktiga, men för att få till stånd sammanjämkning vilja vi icke anföra vår avvikande mening annat än beträffande 14, 21, 29, 50 och 73 §§, där utskottets och vår uppfattning mest gå i sär.

Den av utskottet föreslagna formen för ovannämnda paragrafer anse vi splittra folket och riket samt vara ett misslyckat försök att dämpa den hetsighet, som råder inom det svenska folkelementet. Innehållet i 73 § anse vi i den av utskottet föreslagna formen farligt för rikets territoriella helhet samt pålitligheten av landets försvarsstyrka.

I korthet hänvisande härtill få vi vördsamt föreslå, att 14, 49, 50 och 74 §§ måtte godkännas i huvudsak i den i Grundlagskommittén föreslagna formen och att 21 § såsom icke hörande till regeringsformen måtte förkastas.

Vid sådant förhållande föreslå vi,

att 14 § erhölle följande lydelse:

14 §.

Finsk medborgare vare berättigad att hos domstol eller förvaltande myndighet i sin sak använda sitt finska eller svenska modersmål, enligt vad därom i lag stadgas.

Finskan och svenskan äro republikens nationalspråk. Stadganden angående domstols- och ämbetsspråk utfärdas genom lag.

Den finsk- och svenskspråkiga befolkningens kulturella och ekonomiska behov skola av staten enligt enahanda grunder tillgodoses.

21 § uteslutes såsom icke hörande till regeringsformen.

49 § sista moment och 50 §:s sista mening uteslutas.

74 § angående försvarsväsendet skulle erhålla följande lydelse:

74 §.

Varje finsk man är skyldig deltaga i fäderneslandets försvar eller att bispringa det, på sätt därom i lag stadgas.

Helsingfors, den 21 maj 1919.

Antti Juutilainen. **Juho Niukkanen.**
Ari Pitkänen. **Vilkku Joukahainen.**

Om de i förevarande reservation framställda ändringsförslagen, så vitt de röra 21, 49, 50 och 74 §§, förenar sig

Juho Torppa.

X.

Vi hava icke kunnat omfatta utskottets i sista stund fattade beslut att i slutet av första stycket av betänkandets motivering tillägga ett uttalande, i vilket det påstås att lantdagen och regeringen skridit till att „genomföra det ärftliga konungadömet genom att på grund av 38 § i 1772 års regeringsform, vilken paragraf avser val av konung för *Sverige,* verkställa val av konung" (regeringen skulle alltså deltagit i konungavalet!). Frågan om det senaste år förrättade konungavalet hör icke till detta sammanhang; dessutom är sagda uttalande statsrättsligt ohållbart samt förråder okunnighet om den rätta tolkningen av våra gamla grundlagar. Icke heller torde det vara tillbörligt, att grundlagsutskottet på detta sätt uttalar sig om en åtgärd, som Finlands lantdag, om än i annan sammansättning, tidigare vidtagit. Enär sagda uttalande avsevärt misspryder *grundlags*utskottets betänkande, få vi föreslå,

att de två sista satserna i första stycket av utskottsbetänkandets motivering måtte uteslutas.

Helsingfors, den 21 maj 1919.

E. N. Setälä. **R. Erich.**

Helsingfors 1919. Statsrådets tryckeri.